V. A. URECHIA

OPERE COMPLETE

Novele, Cugetărĭ, Foiletóne, Bibliografiĭ, Varia.

SERIA E.

TOMULŬ I.

EDIȚIUNEA ÂNTÉIA

BUCURESCI
TIPOGRAFIA CURȚII REGALE, PROPRIETAR F. GÖBL
12, Pasagiulŭ Românŭ, 12.
1883.

COLIBA MARIUCAI

FRAGMENTŬ DE ROMANŬ

I.

SETRELE. — BOLNAVA.

La capĕtulŭ pădureĭ ce desparte moșia P.... de moșia R..., în ținutulŭ Romanuluĭ, pre unŭ tapșanŭ uscatŭ ca și fruzișulŭ ce foșnia încă în fagiĭ și stejariĭ numeroșĭ din pădure, se găsiaŭ, în anulŭ 184... vr'o câte-va corturĭ, neregulatŭ înorânduite. Câte-va lăvicere acățate pre prăjinĭ, sprijinite unele de unŭ carŭ mare, altele vârîte în pămêntŭ; étă tótă măestria cu care eraŭ făcute acele corturĭ, sărace, după cum vedemŭ, în care se adăpostiaŭ ca la 20 de familiĭ de țiganĭ, robiĭ Vorniculuĭ Gorjănilă, proprietarulŭ moșieĭ.

Intêmplarea ce vremŭ să istorisimŭ se petrecu în parte sub câte-va din corturile aceste.

Era în nóptea uneĭ ḑile recĭ și posomorîte din luna luĭ Brumarŭ, o tăcere, maĭ mare decât liniștea domnia în corturĭ; nu se auḑia decât vâjiitulŭ vêntuluĭ prin pădure și lătratulŭ prelungitŭ, ce scoté din când în când, cânele întinsŭ dinaintea vre uneĭ șetre, sub care, împrejurulŭ a doĭ treĭ tăciunĭ, ce sloboḑiaŭ încă o lucóre roșatică și nesicură, horăiaŭ, îndesuițĭ, clae preste grămadă, tată, mamă, moșnégŭ, băețĭ, fete,.... Luna plutia preste codri în unŭ océnŭ de aburĭ recĭ; razele eĭ se alungaŭ pre învrăstatele lăvicere ale șetrelorŭ ș'apoĭ, ca o cómă argintósă, se scăldaŭ în cristalulŭ pârîéșuluĭ ce murmura pintre érba uscată și malurile acoperite de frunḑele suflate de bórea cea aspră a luneĭ morțeĭ. Era

în fine, o séră frumósă chiar prin tristeța de care era întipărită. Când cetitorulŭ arŭ fi pututŭ trece în séra acésta, cu atențiune pre la fiă-care șétră, s'arŭ fi opritŭ de sigurŭ la cea maĭ din urmă, de lîngă pârlazulŭ pădureĭ. Acéstă șétră e cea maĭ săracă, făcută fiindŭ numaĭ din rufe prinse între ele prin sforĭ și țepușe de lemnŭ Lăuntrulŭ eĭ nu e maĭ avutŭ; aceea însă ce ne opresce la ea este că, pre când nu-ĭ o șétră în care să nu domnéscă somnulŭ și liniștea, aice se aude încă o șoptă murindă, câte-va vorbe întrerumpte sborŭ pre aripele vênturilorŭ.

Să intrămŭ în lăuntrulŭ eĭ

O laviță de lemnŭ, pre țărușĭ bătuțĭ în pământŭ și pre care se desemnă în umbră o cofă cu apă, vr'o două treĭ ulcele și óle aninate în cĭoturile prăjinilorŭ ce formaŭ cortulŭ; écă tóte avuțiile, tóte mobilele ce se găsiaŭ în șétra acésta, în fundulŭ căreia, întinsă pre unŭ brățișorŭ de paie, coperite de rufe gemé o femee, în fécța căreĭa reflectându-se palida lumină a luneĭ, lăsa să se védă douĭ ochĭ afundațĭ profundŭ în orbitele lorŭ; umeriĭ obrazuluĭ eșițĭ afară și învălițĭ de o peliță négră-gălbiă; pĕrulŭ celŭ albŭ și luciosŭ cădêndŭ în neregulă, mânele picândŭ în lăturĭ și trupulŭ coperitŭ de o catrență cu totulŭ ruptă, completaŭ unŭ scheletŭ lungŭ și dișiratŭ.

— Sĕrmană mămucă! sĕrmană mămucă! repeta din când în când, cu vócea tristă, unŭ flĕcăŭ, care stăté îngenunchiatŭ la piciórele aceste̕ femeĭ.

Flĕcăulŭ acesta se chiema Vasile, éră femeea aceea era Maria mamă-sa.

De două lunĭ de când Maria era bolnavă de lăngóre și, sĕracă, fără de celŭ maĭ micŭ sprijinŭ decât pre fiiusĕŭ Vasile, tênerulŭ băiétŭ, după ce muncia tótă ḑioa la curtea stăpânu-seŭ,—căcĭ era robŭ — venia séra în târḑiŭ, și-ĭ aducé porțiunea sa de mămăligă rece, și acésta încă pre furișŭ, căcĭ stăpânulŭ i poruncise să nu ésă din ogradă nicĭ unŭ pasŭ. Dér boierulŭ acesta n'avé mamă séŭ de și avé, nu era înzestratŭ cu inima și sufletulŭ celŭ duiosŭ alŭ luĭ Vasile, alŭ sclavuluĭ sĕŭ celuĭ istețŭ; su-

fletŭ adevĕratŭ de nobilŭ de și într'unŭ trupŭ de sclavŭ, într'unŭ trupŭ aĭ căruia ochĭ negri și marĭ, adăpostațĭ sub arcurĭ îmbinate și cărbunóse, în contrastŭ completŭ cu albéța cea estraordinară a feţeĭ séle, vĕḑuseră abia de 20 de orĭ înturnându-se cârdurile drăgălașe de cucóre, ca și care de-atâtea orĭ doria să fiă. Căcĭ în sînulŭ națiuneĭ acesteĭ nomade greŭ se póte stinge dorulŭ de aerulŭ liberŭ, de libertate!

Vasile era sclavŭ déră numaĭ cu trupulŭ; sufletulŭ, sĕŭ era maĭ mare decât alŭ multorŭ liberĭ. Elŭ iubia pre D-ḑeŭ în cerurĭ, și pre mă-sa pre pămêntŭ, și cândŭ C. c. Gorjănilă i porunci să nu iésă din ogradă nicĭ unŭ pasŭ elŭ îșĭ simțise sângele năvălindu-ĭ la inimă; peptulŭ i bătu tare și era să-ĭ respundă... Déră óre cu ce dreptŭ póte unŭ sclavŭ să se împotrivéscă la poruncile *stăpânuluĭ?* Vasile înghiți nodulŭ și tăcu, promițêndu-șĭ să-șĭ facă din nópte ḑi. Decĭ, pre când toțĭ gustaŭ repaosŭ la curte, elŭ lua porțiunea sa ḑiurnală, din care elŭ numaĭ cât gusta, săria preste zăplazŭ, și cu inima palpitândă, cu pașiĭ agitațĭ, se îndruma spre șétra în care zăcé sĕrmana sa mamă, părăsită de toțĭ, până și de natură, căcĭ 60 de ningăĭ îșĭ scuturaseră până 'ndată acésta fulgiĭ ceĭ albĭ pre albulŭ eĭ pĕrŭ!

De vr'o șése nopțĭ Vasile déră nu lipsia de a veni, ca cu mâna sa cea înăsprită de muncĭ grele, să ștérgă lacrimile bieteĭ séle mame, și cu vócea-ĭ dulce să'nădușe suspinurile sînuluĭ carele-lŭ născu în férele sclavieĭ!

Vasile în séra în care se începe istoria nóstră, venise de vr'unŭ pătrarŭ de óră, îșĭ aruncase căciula sa de óiă în lăturĭ și se așeḑase la picióreIe recĭ ale Marieĭ, care astă dată era cu multŭ maĭ slabă decât în séra din urmă. Ea putuse numaĭ a-ĭ face semnŭ să șédă, întinḑêndu-ĭ mâna, pre care Vasile depuse o sărutare așia de ferbinte încât biéta femee se simțise ca electrisată și putu rosti în fine: „Cum maĭ mergĭ, măĭ băete?“

— D-ḑeŭ să-țĭ trimită sănătate, mămucă, respunse Vasile, în ochiĭ căruia nouraŭ lacrimĭ. Nu-ĭ gusta ce-va,

mămucuță? adaosă a dice elŭ, după câte-va minute, vĕdêndŭ că mă-sa nu maĭ dicé nimica.

Maria de-abia putu rĕspunde că nu, și elŭ o ruga, în tóte tipurile, să guste ce-va măcară, căcĭ i adusese, bucățele bune, maĭ bune decât altă-dată, ș'apoĭ se lăuda surîdêndŭ amarŭ în sine, că le-aŭ meritatŭ de la stăpânusĕŭ prin serviciile séle.

— Așĭa, se sili a dice Maria, le-aĭ meritatŭ, ca și altă dată.... Unŭ surîsŭ amarŭ se stinse pre palidele eĭ buze.

— Ca și altă dată, adaose ea, după o mică pausă; tu nu mănâncĭ nimica, băete, ca să mĕ țiĭ pre mine cu sĕraca ta porțiune; te vĕdŭ slăbindŭ pre tótă dioa, și, tu muncescĭ, aĭ nevoiă de putere și escĭ june, aĭ să trăescĭ, éră eŭ sunt bĕtrână, ca mâne nu voiŭ maĭ fi... Nu maĭ face așĭa nebuniĭ, copile, mănâncă tu, maĭ bine .. O! ascultă, ascultă pre bĕtrâna ta mămucă: *stăpânulŭ* te va căuta maĭ bine numaĭ întrucât veĭ puté munci!... Sileșce-te déră a fi voĭnicŭ d'apururea, ca să nu suferĭ înjurăturile și bătăile, ce vedĭ suferindŭ în tóte dilele, atâțĭa din frațiĭ tĕĭ!

Ea nu putu continua; slăbise de totŭ, căcĭ întrebuințasă tóte puterile, ca să pótă vorbi aceste puține cuvinte.

— Așĭa, mamă! mămucuță, dicea Vasile, silindu-se a lua unŭ tonŭ persuasivŭ, eŭ mănâncŭ cât șépte. Boerulŭ scie că d-ta estĭ bolnavă și ți-a otărîtŭ tainŭ, déră fiindŭ că dioa nu amŭ când, îsŭ nevoitŭ să ți-lŭ aducŭ nóptea.— Mănîncă, mămucă!

Dér Maria tăcé, căcĭ slăbise de totŭ prin opintelile ce făcuse ca să pótă vorbi, îșĭ plecase capulŭ pe paiele ce i serviaŭ de perină și adormise. Ea prin somnŭ gemea și sinulŭ eĭ era opresatŭ din causa lipseĭ de aerŭ, și Vasile îngenuchĭ, la picióreie eĭ, cu ochiĭ scăldațĭ în lacrimĭ, nu puté să facă alta, decâtŭ să suspine și să repete ze, din când în când: Sĕrmană mămucuță! — sĕrmana mămucă! Picióreie nude ale Marieĭ eraŭ recĭ; Vasile se plécă lêngă dênsele și cu bórea caldă a peptuluĭ sĕŭ le maĭ încăldi. Elŭ nu se mulțămi numaĭ cu a-

tâta, și merse afară din șétră, strânse spinĭ și surcele și maĭ ațîță focușorulŭ, care era maĭ cu totulŭ stinsŭ. La căldura luĭ, Maria dormindŭ încă, se păré maĭ bine, căcĭ resufla maĭ linistitŭ.

Cucoșulŭ cântase ântêia óră de multŭ. Vasile rezematŭ cu cotulŭ dreptŭ pre culcușulŭ maică-seĭ, studiindu-ĭ tóte mișcările, îșĭ simția ochiĭ îngreuiațĭ de somnŭ și de ostenélă: de 6 nopțĭ elŭ maĭ nu dormise. Cândŭ cucoșulŭ vesti ḑorile, Maria dormia încă, Vasile se sculă, clăti o ulcică pre care o âmplu cu apă próspĕtă de la pârâiașŭ, aduse apă și în cofă, puse apoĭ mâncarea, ce adusese, și ulcica cu apă și cofa lângă căpătîiulŭ mameseĭ, luă sumanulŭ sĕŭ, destulŭ de rumptŭ, și-ĭ înveli picióreie, o privi câte-va minute, apoĭ luându-șĭ căciula, porni să se ducă. La eșirea din cortŭ se maĭ opri o clipă, ca să-șĭ maĭ preâmble triștiĭ sĕĭ ochĭ asupra eĭ.

— Sĕrmană mămucuță! ḑicea elŭ ridicândŭ spre cerurĭ ochiĭ sĕĭ roșĭ de trudă, și eși răpede.

II.

LA CURTE.

Sunt șése ore de diminéță.

— Cum socoțĭ, Bincule, ce-ĭ de făcutŭ cu țiganulŭ acesta, să-lŭ însurămŭ cu féta bulibașiĭ séŭ ba?

Așia se adresa de pre unŭ scaunŭ ferfenițosŭ și vechiŭ de lîngă o mĕsuță négră, cu saltarŭ, Vorniculŭ Gorjănilă cătă vătafulŭ sĕŭ Șetrarulŭ Bincu, ce stăté cu mânile la peptŭ, în picióre, lîngă ușă, și care era Șĕtrarŭ, pre temeiulŭ serviciilorŭ ce făcuse Vorniculuĭ.

Vorniculŭ Gorjănilă, boierŭ din némŭ în némŭ era se înțelege, din clasa acelora ce se numescŭ nobilĭ, avêndŭ acésta maĭ multŭ decât aceia, că elŭ nu se deosebia de ceĭ-l-alțĭ ómeĭ *nenobilĭ*, numaĭ prin decretele de rangurĭ și vechimea familieĭ, déră încă și prin fisiculŭ sĕŭ, care era unulŭ în tótă țéra Moldoveĭ. Naltŭ maĭ ca și *statu-palma-barba-cotu*, din poveste, cu capulŭ mare și

rotundŭ maĭ ca şi o bómbă, ochiĭ eșițĭ afară și holbațĭ, nasulŭ micŭ și îngropatŭ maĭ de totŭ între doĭ obrajĭ bugeḍĭ și cărnoşĭ; unŭ gâtŭ scurtŭ şi de la capătulŭ căruia, aşia ḍicêndŭ, se începé unŭ pântice ca o movilă de otarŭ de moșiă, rezemată, nu pe coḍĭ de pesce ca *pă mêntulŭ*, ci pre două picióre scurte și pulpóse, carĭ de arŭ fi avutŭ şi ele gura cea mare și înarmată de dințĭ negri și rarĭ a obrazuluĭ, de sigurŭ că arŭ fi gemutŭ sub povóra afurisituluĭ de pântece.

Étă fisiculŭ, cu dreptate *nobilŭ* séŭ deosebitorŭ de ceĭ-l-alțĭ ómenĭ, alŭ cuconașuluĭ Gorjănilă.

Acum de amŭ puté lungi pre Vorniculŭ, de două orĭ pre cât e: de i-am lungăreți capulŭ și i-amŭ afunda ochiĭ de i-amŭ maĭ mări féța, ca să putemŭ a-ĭ trage nasulŭ şi a i-lŭ pleca în josŭ, ca la unŭ curcanŭ; de i amŭ subția picióрele și de i-amŭ lungi gâtulŭ, şi așia fabricatŭ, l'amŭ îmbrăca în pantalonĭ de anghină și într'unŭ antereŭ de cutniă vechiă şi unsurósă, de l-amŭ încinge pre sub o dulamă scurtă, cu unŭ brâŭ tăiétŭ de totŭ, de de l-amŭ lega la gâtŭ cu o basma albă, de i-amŭ pune pre capŭ, în locŭ de șépcă séŭ pălăriă, o cușmă de mielŭ ca să-ĭ ascundemŭ pĕrulŭ celŭ galbenŭ ca și alŭ mustăţilorŭ séle, în fine de i-amŭ da în mânile séle macre unŭ biciŭ de pele cu alamă la vêrfŭ și vănjosŭ ca fierulŭ, apoĭ am fi formatŭ din unŭ Vornicŭ, pre unŭ Şĕtrarŭ... pre Şĕtrarulŭ Bincu, vătafulŭ Vorniculuĭ Gorjănilă

Aste sunt pentru fisiculŭ vătafuluĭ, cât pentru simțimintele și ideile umane, ale amêndurora, dialogulŭ următorŭ dintre dênșiĭ le va face lesne cunoscute cetitoruluĭ.

Să urmămŭ dialogulŭ de acole de unde l-amŭ găsitŭ intrândŭ în casă:

— Cum socoțĭ, Bincule, întrerupse boierulŭ, învârtindŭ mătăniile, ce-ĭ de făcutŭ? să însurămŭ pre țigănușulŭ acesta, cu féta bulubașeĭ?

— Socotința d-vóstră, Cucóne, e înțeléptă, respunse vătafulŭ.

— Elŭ e tênĕrŭ, adaosc boerulŭ, puternicŭ; féta de asemenea, póte voiŭ prinde la *sĕmânță de robĭ maĭ voinicĭ*, ce ḑicĭ Binculе? am cuvĕntŭ?

— O! mare cuvêntŭ, cucóne.

— Maĭ alesŭ că țiganulŭ ista i arnicŭ . . .

— Așia! întrerupse vătafulŭ, de n-arŭ lucra biciulŭ ista n-aĭ puté face nicĭ o trébă cu dênșiĭ; maĭ mișeĭ și maĭ puturoșĭ ómenĭ nicĭ că s-o maĭ datŭ!

— Ba nu, țigănușulŭ ăsta e destulŭ de arnicŭ, se înțelege că țiganu fără de bătaiă e ca róta fără unsóre, nu facĭ trébă cu dînsulŭ, déră, orĭ cum, *Vasile*, trébа și-o face.

Vorba era déră de Vasile.

— Șciĭ ce, cucóne? punŭ rămășagŭ că de nu l-așŭ amenința din cândŭ în când cu gârbaciulŭ, n-aĭ puté ḑice că e arnicŭ; lasă-ĭ la dracu *balaurĭ*, numaĭ după furatŭ âmblă.

— După furatŭ? Vasile âmblă după furatŭ?

— Da, da! Ea, chiarŭ și astă nópte unde era, când l-amŭ cătatŭ să-lŭ trimitŭ în țérină să prindă boiĭ românuluĭ celuia!

— Care românŭ?

— Șcițĭ, românulŭ cela care n'a vroitŭ să vină la claca de bătutŭ păpușoĭ; cela pre care mi-ațĭ poruncitŭ să vĕ rĕsbunŭ,— am trimisŭ astă nópte să-ĭ prindă boiĭ de pre câmpŭ, ca să-lŭ facŭ să plătéscă ca și cândŭ i-așŭ fi prinsŭ din păpușoĭ. Eĭ, da e vorba de Vasile: ḑicémŭ că l-amŭ căutatŭ să-lŭ trimitŭ în țérină și nu l-amŭ găsitŭ, amŭ pânditŭ și în ḑioă l-amŭ vĕḑutŭ venindŭ peste gardŭ.

— Și l-aĭ cercetatŭ unde a fostŭ?

— Ba încă nu, căcĭ trebuia sĕ vĕ aducŭ maĭ înainte socotelele.

— Bătaiă, bătaiă să-ĭ daĭ tâlharuluĭ! 12 pieĭ să iéĭ de pre spetele blăstematuluĭ aceluia! Cum? după furatŭ âmblă? n'are aicea mâncare, haine, tóte câte i trebue?

— Da cum să n-aibă! dér țiganulŭ póte să trăéscă

fără să fure? — Insă apropo, de mâncare, uitamŭ să vĕ spunŭ că jidovulŭ orăndarŭ are nisce putinĭ cu brânză, elŭ le-arŭ da tare eftenŭ; să le cumpĕrŭ?

— Póte o fi tare iute séŭ cu vermĭ!

— Eĭ şi-apoĭ par-că cine sciă ce împăraţĭ vorŭ să mănânce? E tare bună pentru dênşiĭ.

— Aşĭa, da-ĭ vorba să nu se îmbolnăvéscă, să ne maĭ bage la alte chieltuelĭ.

— N'aveţĭ nicĭ o grijă!

— S-o cumperĭ déră.

Vătatulŭ se plecă cu mulţămire până la pămêntŭ,

— Dute, de cercetéză unde a fostŭ astă nópte mişelulŭ acela? nu i-amŭ poruncitŭ să nu iasă din ogradă nicĭ unŭ pasŭ?

In momentulŭ acesta uşĭa se deschise răpede şi se arĕtă unŭ cuconaşŭ ca de vr'o 15 anĭ, îmbrăcatŭ în strae evropienescĭ, ca şi Vornicolŭ Gorjănilă.

— Băbacă, băbăcuţă! strigă băétulŭ acesta, care era Tache fiulŭ Vorniculuĭ

— Ce vreĭ, draga babacăĭ?

— Băbacă, nu sciŭ cine mi-a fıratŭ galbenulŭ acela care mi l-aĭ datŭ mata ierĭ, că nu-lŭ găsescŭ.

Şi băétulŭ scância şi bătĕ din picióre, strigândŭ să-ĭ caute galbenulŭ, pre care singurŭ de cu séră, lŭ ascunsese într'unŭ colţŭ de după sobă. şi până adoua-ḑi uitase ce făcuse cu elŭ, şi striga, socotindŭ acuma că lŭ furase cine-va. Boierulŭ se uită la vătafŭ; vătafulŭ îşĭ răsucia mustăţile,

— Eĭ, ce-ţĭ spunémŭ eŭ cucóne? unde a fosŭ Vasile astă nópte, de nu să bea galbenulŭ cuconaşuluĭ?

— Dute, Vătaje, şi cercetéză; cu orĭ-ce chipŭ galbenulŭ să-ĭ iasă! auḑitu-m'aĭ?..

Vătafulŭ salută şi eşi, cuconaşulŭ era să iasă şi elŭ déră băbaca-lŭ chiamă şi-ĭ ḑise să se pue pre unŭ scaunŭ lîngă dînsulŭ, să-ĭ spună ce a maĭ învĕţatŭ ierĭ de la d-nulŭ B . . . . unŭ guvernorŭ francezŭ pre care lŭ socotea Cc. Gorjănilă destulŭ de rĕsplătitŭ cu vr'o

sută de galbenĭ pre anŭ . . . Cuconașulŭ spuse băbăcuței că a învățatŭ Gramatica și Moralulŭ. Băbaca vru se scie maĭ ânteiŭ, ce-ĭ acea gramatică? Cuconașulŭ sciu să-ĭ rĕspundă că:

La grammaire est l'art de parler et d'écrire correctement en français.

Pour parler et pour écrire on se sert de mots.

Les mots sont composés de lettres.

Móra cea maĭ bună nu mergea maĭ răpede de câtŭ gura cuconașuluĭ. care nu se opri decâtŭ când maĭ se înădușia. Băbaca îșĭ duse mâna la mustéță ca să și le tragă de bucuriă că Tăchiță scié așia de bine franțuzesce, déră din nenorocire maĭ dăunădĭ se răsese preste totŭ.

Veni apoĭ rĕndulŭ Moraleĭ.

Cuconașulŭ Tache, asupra întrebăreĭ băbăcuțeĭ, că ce-ĭ acea Morală, rĕspunse câte-va în franțuzesce, de și amŭ uitatŭ să spunŭ, băbăcuța nu înțelegea bechiŭ din limba asta. Elŭ lŭ-îndemnă să-ĭ spună Românesce câte ceva din cele ce-ĭ spuné Franțuzesce; se nimeri, după multă frămîntătură că cuconașulŭ să pótă traduce frasele:

„Toțĭ ómeniĭ sunt frațĭ, de timpŭ că toțĭ aŭ de tată pre „Adamŭ . . . Noĭ trebue să iubimŭ pre totŭ omulŭ și „să facemŭ bine orĭ-cuĭ și creștinuluĭ, și *Némțuluĭ* și ji„danuluĭ..." Cuconașulŭ cită și pre Neamțŭ, după creștinŭ, pentru că băbaca adese orĭ i spusese că elŭ, Némțulŭ, e păgânŭ? Nu mĕ întreba însă, onorabile lectorule, de ce n'a pusŭ și pre țiganĭ, căcĭ n'așĭ sci ațĭ spune de ce.

Băbaca, dândŭ din căpușorŭ lŭ întrebă cine i-a spusŭ că toțĭ ómeniĭ sunt frațĭ: mi-lŭ încredință că nu se póte să fiă adevĕratŭ, că atuncĭ și *țiganiĭ* arŭ fi frațĭ cu boeriĭ: — Audĭ vorbă? da nu crede, Tăchiță: ascultă ce țĭ spunŭ eŭ, țiganiĭ sunt făcuțĭ pentru *boerĭ*, eĭ aŭ altŭ tată . . .

Și cuconașulŭ, care era fórte pre josŭ în ideĭ și simțiminte frumóse și care era legănatŭ în ideile tătucă-sĕŭ,

afirmă că băbăcuţa are dreptate şi că d-lŭ V.... se înşélă.

Cu aşĭa chipurĭ tótă sĕmînţa cea bună ce bietulŭ guvernorŭ semĕna în sufletulŭ luĭ Tache, cu opintelĭ marĭ, o întrevedere de o clipă cu Vorniculŭ, o desrădăcina şi nu lăsa nicĭ urme măcarŭ; şi asta se întâmpla fórte adese. Bietulŭ guvernorŭ era sĕracŭ şi prin urmare nevoitŭ să înghită nodurĭ orĭ-ce contradicerĭ, făcêndu-şĭ ultimele iluziunĭ din gălbenaşiĭ ce boerulŭ avé să-ĭ numere la capĕtulŭ anuluĭ.

Aşĭa era educaţiunea ce Vorniculŭ dĕdé fiuluĭ sĕŭ, Cuconaşuluĭ Tache, unŭ băétŭ frumuşelŭ déră prostŭ cât optŭ-spre-dece. Amŭ puté descrie maĭ multe esamine de aste în care Vorniculŭ, lua într'o clipă totŭ aceea ce nefericitulŭ guvernorŭ băga în glava băétuluĭ într'o lună séŭ douĕ, dér socotimŭ de prisosŭ. A cuĭ era óre vina décă la capătulŭ anuluĭ băétulŭ nu puté înţelege cumŭ se póte ca *Némţulŭ* să fiă creştinŭ şi *ţiganulŭ* omŭ.? . .

Acuma, înainte de a ţrece maĭ departe, socotŭ că n'ar strica pentru maĭ bunĭ lămurire a istorieĭ nóstre, să spunemŭ ceva maĭ multŭ asupra luĭ Vasile.

III.

DIN COPILARIA LUI VASILE SI PANA IN TIMPULU DE FÉÇA

Cu vr'o optŭ anĭ maĭ în urmă, Vorniculŭ Gorjănilă se făcuse posesorulŭ *eternŭ* alŭ moşieĭ pre care suntemŭ. Era în luna luĭ Prierŭ; boieriĭ după ce petrecuseră iérna în adunărĭ şi balurĭ, în têrgulŭ Pétra, unŭ têrgŭ compusŭ din unŭ pumnŭ de case, aruncate fără nicĭ o regulă între munţĭ, ca nisce jucăriĭ într'o cutiă fără de capacŭ, case locuite adese de inimĭ nu de *pétră*; după ce, dicŭ, maĭ bine de patru lunĭ Vorniculŭ jucă preferanţulŭ şi cucóna controdanţulŭ şi valsulŭ celŭ voluptosŭ şi polca cea amorósă, boeriĭ noştriĭ vĕdêndŭ pre Prierŭ aprópe, poruncirá să pună hamurile de aţe pre 12 caĭ din soiulŭ faimóseĭ mârţóge şi, căţelŭ cu purcelŭ şi cuconulŭ

Tache se suiră într'o brașovéncă lungă ca arca luĭ Noe. In fine surugiiĭ chiuiră, arapnicile pocniră, roțile scârțiiră. După o ḑi și o nópte de drumŭ, eĭ, boieriĭ, ajunseră la noua lorŭ proprietate.

După câte-va ḑile de odihnă, cuconulŭ și cucóna eșiră să viziteze moșia și din întêmplare veniră să tréca pre lîngă șetrele sclavilorŭ, pre care-ĭ trămisese acole de cu tómnă încă. Pre atuncĭ Vasile era de 14 anĭ, veselŭ și cu nepĕsare se alunga dinaintea șetreĭ părințescĭ. Cucóna se apropiă de dênsulŭ, i făcu câte-va întrebărĭ la care băiétulŭ respunse cu atâta istețiă, încât cucóna, fără să asculte de mama luĭ care o ruga să i-lŭ lase, că-ĭ bĕtrână și singură, porunci ca în ḑioa aceea chiar însășĭ biéta Maria să-șĭ aducă copilulŭ la curte. Maria suspină și se resimnă, înălțându-șĭ ochiĭ la cerurĭ.

A doua ḑi Vasile, îmbrăcatŭ în nisce pantalonĭ vechĭ d'aĭ cuconuluĭ, asculta tóte poruncile juneluĭ sĕŭ stăpênŭ, ale cuconașuluĭ Tache, care nu pré avé respectŭ pentru aceĭ câțĭ-va anĭ cu care Vasile era maĭ mare decât dênsulŭ, căcĭ cu înjurăturile cele maĭ mărșave, pretindea că bietulŭ băiétŭ să-lŭ lase a lŭ încăleca; cuconașulŭ Tache însă nu voia numaĭ a-șĭ face ilusiune că-ĭ călare, ci a gusta óre-cum din realitate, căcĭ d-luĭ, cu o biciușcă, pre care o căpătase la St. Vasile trecutŭ, de la tatălŭ sĕŭ, biciuia din tóte puterile pre omonimulŭ aceluĭ sântŭ.— Băiétulŭ în multe rêndurĭ rĕbdase asemenea tratărĭ, dér într'o ḑi cândŭ lŭ trecuse cu șéga se vede, mi-lŭ aruncă cât colo. Atuncĭ resună totŭ satulŭ de plânsete și vaete. Vorniculŭ alérgă și-ĭ făcu ca în multe rêndurĭ încă dreptate : Elŭ porunci luĭ Vasile să se supue la poruncele cuconașuluĭ.

Cuconașulŭ, ca acela ce vĕḑuse de miĭ de orĭ, cum rĕsplătesce băbăcuța țiganilorŭ „nesupușĭ,“ întocma ca elŭ, se înțorțișia s'apuce pre Vasile de negrulŭ luĭ pĕrŭ. Babaca-ĭ ajuta să-lŭ trântéscă la pămêntŭ. Apoĭ cuconașulŭ se'nalța pre vêrfulŭ degetelorŭ și'n timpurĭ mĕsurate i croia cu biciușca cât puté, strigêndŭ : Cióră, ba-

laure, baragladină . . . și câte maĭ multe espresiunĭ ce le clironomise de la părinţĭ.

Boierulŭ îșĭ rĕsucia musteţele, pre atunce le avé, privindu-șĭ muţunachiulŭ; se întorcé apoĭ către băiétŭ, când lŭ vĕḑu c'aŭ ostenitŭ și trecêndu-șĭ degetele ca morcoviĭ, pre sub bărbia luĭ, i ḑicé :

„Destulŭ, draga băbacăĭ! —Elŭ intra apoĭ în casă la cucóna, care nu putuse asista la scena asta, avêndŭ a tăia codiţile uneĭ ţigăncușe, care furase o bucăţea de zahărŭ. Vorniculŭ se apropia de dênsa cu mulţămire ș'o săruta pre frunte, ḑicêndŭ : — Sunt semne bune de *gospodăriă* în Tăchiţă. Cucóna încuviinţa.

Cuconașulŭ intra apoĭ în casă și ninéca-lŭ strîngea la sînŭ. — Vaĭ, draga ninecuţeĭ, te-ĭ fi ostenitŭ cu *baragladina* ceea; ţiganulŭ are pelea vêrtósă ca bivolulŭ!

Să fiĭ auḑitŭ atuncĭ laudele cuconașuluĭ c'aŭ secelatŭ, espresiă părintéscă, c'a secelatŭ ţapănŭ pre *tâlharulŭ* acela. In timpulŭ acela Vasile plângea.

Așîa fu viéţa bietuluĭ ţigănașŭ maĭ bine de doĭ anĭ; bătăĭ preste bătăĭ, înjurăturĭ preste înjurăturĭ formaŭ porţiunea sa ḑiurnală.

Cuconașulŭ însă era acuma mare și nu șcia nicĭ buche : Vorniculŭ se sfătui cu Vornicésa de cele ce arŭ trebui să facă : să-lŭ dée la vr'unŭ pensionatŭ? —Nu putéŭ înţelege cum de facŭ părinţiĭ una cât asta, căcĭ pre la pensionate nu se 'nvéţă — așîa aflaseră d-lor. — religia ortodocsă, și ele-sŭ ţinute maĭ tóte de nemţĭ păgânĭ, carĭ nu ducŭ băieţiĭ nicĭ odată la biserică, nici postescŭ, nicĭ se 'mpărtășescŭ de patru orĭ pre anŭ, precum făcé Vorniculŭ, după ce dedé vr'o câte-va sărindare și trămité colivă la biserică vr'o câte-va ḑile! . . . Eĭ se otărîră să nu-lŭ dée nicĭ la vr'o scólă publică, căcĭ nu se cuvine, ḑicé Vornicésa, ca unŭ fiiŭ de boerŭ să 'nveţe cu toţĭ fiiĭ de *ciobotarĭ și de cojocarĭ!* Nu maĭ rĕmăsese altŭ mizlocŭ de a educa pre Tăchiţă, decât de a-ĭ *tocmi* unŭ *dascălŭ* în casă; Cucóna însă pretindé ca să-lŭ trimită în năuntru; Boierulŭ susţinea că nu, căcĭ l'arŭ perde maĭ de-

grabă și decât în unŭ pensionatŭ și aducé de mărturiă pre fiulŭ cuconuluĭ Enache D... și pre altulŭ și pre altulŭ!... Cocóna érășĭ i spuné că se înșélă și ea-ĭ aducé de mărturiă pre fiiulŭ Postelniculuĭ Luptă, care venise de curêndŭ de la Parisŭ c'o mulțime de cărțĭ, și pre care-lŭ audise ea vorbindŭ așĭa de frumosŭ *franțozesce;* dér fiind că bărbatulŭ este capŭ femeeĭ, — de ce? nu sciŭ! — boierulŭ se 'mprotivi cu totŭ dinadinsulŭ, elŭ se puse apoĭ și scrise la Iașĭ unuĭ amicŭ alŭ sĕŭ, să-ĭ *tocméscă* vr'unŭ *dascălŭ*, care să fiă *bunŭ francesŭ*. Acésta era ântêia și ultima calitate ce d-luĭ doria în dascălulŭ fiiuluĭ sĕŭ!

Preste câte-va dile sosi d. V.... de carele amŭ maĭ vorbitŭ. D-luĭ V... de și nu scié cumplitŭ de multe, scié din norocire, îndestule pentru Tăchiță, pre care babaca și nenéca doriaŭ să-lŭ audă numaĭ vorbindŭ frumosŭ franțozesce, altă ca altă!...

Orĭ cât de puține însă eraŭ cunoscințele, d-luĭ V.., s'o mărturisimŭ spre lauda luĭ, elŭ era din ómeniĭ aceĭ puținŭ numeroșĭ și privilegiațĭ, carĭ înțelegŭ séŭ sunt aprópe de a înțelege, de a pĕtrunde misterulŭ în care e creatŭ omulŭ: unŭ analisŭ amănunțitŭ alŭ inimeĭ séle, lŭ făcuse domnŭ pre orĭ-ce patemă materială, și de-arŭ fi fostŭ îndestulŭ de avutŭ, ca să pótă trăi singurŭ, de sigurŭ că n'arŭ fi vrutŭ să înșele maĭ multŭ timpŭ pre unŭ tată, făcêndu-lŭ să presupună că-ĭ învĕțatŭ, pentru că scie bine franțozesce. D-lŭ V... însă n'avé cuvêntŭ, căcĭ, celŭ puținŭ în privirea mea, sciințile d-séle eraŭ multŭ maĭ de prețuitŭ decât ale multorŭ învĕțațĭ modernĭ, purtătorĭ de ochelarĭ. D. V..., cunoscea maĭ multŭ de cât aceștia: elŭ scia mizloculŭ de a găsi fericirea în sînulŭ religiuneĭ séle, religiune, ce-ĭ dreptulŭ, degajată de orĭ-ce materialismŭ. Religiunea era, așĭa dicêndŭ, elementulŭ în care trăia elŭ, și puțin camŭ poetŭ, măcarŭ că nu era de nevoiă să fiă, elŭ vedé pre D-deulŭ celŭ bunŭ în orĭ-ce steluță ce sclipia séra pre cerŭ, în orĭ-ce perlă de rouă ce tremura pre frundișóră, suflată de adierea dimineței.

Ca să finimŭ despre d. V..., să ḑicemŭ: elŭ era unŭ omŭ din aceia, pentru carĭ prejudecăţile lumeĭ sunt nule, şi carĭ nu se servescŭ încă cu termenele bursuflate latinescĭ şi grecescĭ, de modă între învĕţaţiĭ seculuĭ! Elŭ era bunŭ, modestŭ, francŭ; iubia pre D-ḑeŭ în *spiritŭ* şi *adevĕrŭ*, şi vedé în totŭ omulŭ pre fratele sĕŭ.

Ideile luĭ eraŭ frumóse şi décă d-lŭ V... nu puté cu esactitetă să înveţe pre şcolarulŭ sĕŭ a resolve vr'o *ecvaţiune de gradulŭ* alŭ 2-lea, *cu maĭ multe necunoscute*, séŭ sĕ-ĭ esplice formosa *psihologiă*, celŭ puţinŭ puté sĕ facă din elŭ, unŭ omŭ lealŭ şi bunŭ, şi de nu unŭ *filosofŭ* séŭ sofistŭ, cum îţĭ place iubite lectorule, măcarŭ unŭ gânditorŭ pătrunḑĕtorŭ şi neafectatŭ. Am vĕḑutŭ însă cum băbăcuţa strica într'o clipă, totŭ ce bietulŭ omŭ făcé aşïa de greŭ!

Nu e însă d-lŭ V... principalmente obiectulŭ istorieĭ nóstre, ci Vasile.

Amŭ ḑisŭ, îmĭ pare, că Vasile, după doĭ anĭ de bătaĭ, se vĕḑuse de odată maĭ uşuratŭ; e lesne de înţelesŭ cu ce chipŭ. D. V... sosise şi cuconaşulŭ învĕţa tótă ḑiua, apoĭ acum era şi maĭ mare şi, să nu tăgăduimŭ, de arŭ fi fostŭ elŭ numaĭ cu D. V... póte curêndŭ inima luĭ s'arŭ fi schimbatŭ fórte, căcĭ din natură nu era vr'unŭ tigru şi-mĭ pare că orĭ cât de rĕŭ să fiă unŭ copilŭ, prin mĕsurĭ înţelepte se maĭ póte îndrepta. In adevĕrŭ, când băétulŭ eşia din clasă séŭ din camera d-luĭ V... carele i vorbia de egalitate.... adese, ḑicŭ, elŭ, simţindu-se mustratŭ de *cugetŭ*, venia să sară în gâtulŭ luĭ Vasile şi să-ĭ céră ertare, pre care ţiganulŭ i-o acorda, ştergêndu-şĭ ochiĭ înlăcrimaţĭ. Dér câte-va minute după ce intra în camera tată-sĕŭ, eşindŭ, cuconaşulŭ era totŭ cuconaşulŭ Tache, fiiulŭ Vorniculuĭ Gorjănilă şi Vasile obiectulŭ însolenţiilorŭ luĭ.

Să nu uitămŭ a spune că D. V... rumpé puţinŭ Românesce şi că iubia pre Vasile pentru isteţimea şi blândeţile luĭ; bine, rĕŭ, elŭ i vorbia adese-orĭ de D-ḑeŭ, de libertate, de tóte, şi Vasile lŭ înţelegé multŭ maĭ bine

decâtŭ cuconașulu, căcĭ suspina, apoĭ plângé și se arunca la picióreled-luĭ V... întrebându-lŭ décă și elŭ cu maică-sa și cu toțĭ sclaviĭ sunt făcuțĭ de D-deŭ? . de sunt și eĭ *ómenĭ.*

D. V... plângé cu dînsulŭ și-lŭ mângăia și-lŭ învĕța. Asta era o lecțiune repetată îndestulŭ de adese, pentru ca Vasile să pervină a se cunósce și pre sine și pre ómenĭ maĭ bine.

Trecuse așia maĭ bine de jumĕtate de anŭ și Vasile mulțămia luĭ D-deŭ că nu-lŭ uitase nicĭ pre dînsulŭ. Elŭ iubia acum pre D. V... și pre maicăsa pre pămêntŭ și D. V... lŭ învĕțase a iubi pre D-deŭ în cerŭ și pre pĕmêntŭ, dér o! cât e de adevĕratŭ că sórta cea jaluză, sórta care suride numaĭ când ne vede plângêndŭ, cât e de adevĕratŭ, dicŭ, că ea nu prea lasă să ne bucurămŭ multŭ timpŭ nicĭ de nefericirile ce ea ni-a trămisŭ și cu care noĭ ne amŭ deprinsŭ! Când Vasile isbutise a-șĭ înăduși suspinurile în sînulŭ unuĭ muritorŭ, pre carele D-deŭ lŭ trimisese, écă Vorniculŭ schimbă totŭ mersulŭ lucrurilorŭ. Elŭ băgă de sémă că Vasile nu era de ajunsŭ ocupatŭ tótă diua numaĭ cu pusulŭ și strînsulŭ meselorŭ, cu curățitulŭ tacâmurilorŭ, cu tăĭétulŭ lemnelorŭ de bucătăriă și cu aducerea apeĭ, lucrurĭ pre carĭ băétulŭ se silia să le finéscă cât puté maĭ degrabă, ca după aceea să pótă asiste și elŭ la lecțiunea cuconașuluĭ, căcĭ începuse a înțelege binișorŭ franțuzesce. Vorniculuĭ dicŭ, pĕrêndu-i-se că băétulŭ e prea puținŭ ocupatŭ, chiămă într'o séră pre vătavulŭ Bincu și-ĭ dise:

— De mâne, Bincule, să iéĭ pre Vasile în séma ta și să-ĭ daĭ de lucru la câmpŭ, numaĭ diminețile și serile va veni să servéscă cuconașuluĭ.

A doua-di, plângere, rugămințĭ, tóte, tóte fură vane: Vasile trebui să urmeze neflesibiluluĭ vătafŭ, carele spre mângăere, i promisă, arĕtându-ĭ biciulŭ, că nu-lŭ va bate întru cât va fi supusŭ și muncitorŭ.

De atuncĭ muncile cele maĭ grele și adese cele maĭ

mărşave, fură lăsate pre umerii bietuluĭ Vasile, căruia nu-ĭ era măcarŭ liberŭ să plângă; plângé numaĭ nóptea, cândŭ era singurŭ.

Trecură şi ast-felŭ încă vr'o doĭ anĭ.

Intr'o ḑi lŭ chiămă vătafulŭ ce inspecta, în câmpŭ, la culesulŭ popuşoilorŭ.

— Ascultă, Vasile, i ḑise elŭ cu unŭ accentŭ mierosŭ şi prefăcutŭ; mi-e milă de tinereţile téle şi aşĭ vré să te maĭ scutescŭ de muncă; ce ḑicĭ, vreĭ? Vasile tăcu, dér se miră în sine cum omulŭ acesta crudŭ, care arŭ fi luatŭ până şi pelea de pre dînsulŭ, d'ar fi fostŭ cu totulŭ alŭ luĭ, şic are nu-ĭ da voiă să cerceteze pre mă-sa decâtŭ dumineca, se mira, ḑicŭ, cum de s'a făcutŭ aşĭa de îndurătorŭ. Băĕtulŭ a vé o înţelegere ageră: elŭ prepusă o cursă.

Se vedemŭ de se înşélă.

Vătafulŭ şi elŭ nu era omŭ fără de capŭ; luĭ i trebuia cine-va, care să fiă ca şi dênsulŭ de agerŭ, ca să-lŭ pótă întrebuinţa în mistuirea grăuşoruluĭ şi a porumburilorŭ ce despăréŭ acum de pre câmpŭ şi acum din coşaie, ca să ia locŭ în carulŭ cu fênŭ — pre dasupra numaĭ — ce Şetrarulŭ vătafŭ, trimeté de vênḑare acum la Romanŭ şi acum la Piétra. Pentru asemenea întrebuinţare elŭ de multŭ ochise pre Vasile, déră probitatea şi supunerea luĭ cea mare lŭ întimidase; elŭ nu îndrăsni să-ĭ propue *postulŭ de onóre.*

Astă dată însă vătavulŭ voi să se foloséscă de tristeţa în care căḑuse Vasile, căcĭ maică-sa se îmbolnăvise şi bóla i creşcé răpede de vr'o câte-va ḑile. Dér acesta, după cum vĕḑurămŭ, nu respunse nimicŭ, la *prologulŭ cuvêntăreĭ luĭ.*

Vătafulŭ însă luândŭ tăcerea de încuviinţare, începu a-ĭ arĕta unŭ venitorŭ de rose de-ĭ va fi credinciosŭ şi-ĭ va împlini tóte vroinţele; i arĕta pre bĕtrâna sa mamă scăpată de tóte nevoile, în fine vătafulŭ întrebuinţă tóte promisiunile şi asediă cu amorulŭ luĭ fiescŭ tóte simţimintele cele nobile ce Vasile nutrise şi mărise prin con-

vorbirile cu d. V... simţimente născute în sufletulŭ sĕŭ de la natură. Băétulŭ când audi că măsa are să fiă scăpată de nevoĭ, maĭ era să priméscă, déră, ca în sufletele în care simţimintele nu sunt *afectate ci naturale*, onórea şi datoria eşiră désupra, biruiră până şi amorulŭ luĭ celŭ fiescŭ. Elŭ rĕspunse liniştitŭ, că d. V...., i-a spusŭ că nu e bine să fiă cine-va trădătorŭ şi furŭ.

Vătafulŭ se înfuriă, déră se conţinu. De atuncĭ însă elŭ jură luĭ Vasile o ură ne-împăcată, şi lesne a pututŭ să judece cetitorulŭ de s'a ţinutŭ cuvêntulŭ, chiarŭ din convorbirea luĭ de la începutŭ cu d. Gorjănilă. Până acuma Vasile totŭ maĭ căpăta învoirea de a merge să mângăe şi să cerceteze pre biata sa mamă, pre Maria, pre care am vĕdut'o bolnavă, dér judece cetitorulŭ, care fu durerea băiétuluĭ, când într'o di, după o lungă convorbire cu vătafulŭ, boierulŭ i porunci să nu maĭ iasă din ogradă nicĭ unŭ pasŭ, fără voia vătafuluĭ, şi vătafulŭ e de înţelesŭ că nicĭ decumŭ nu era dispusŭ a implini cererile ţiganuluĭ.

In vanŭ băiétulŭ întrebuinţă totŭ creditulŭ sĕŭ pre lîngă Cc, Tache, că acesta să stăruéscă la băbaca, să-ĭ învoéscă mergerea la măsa, pentru că e bolnavă. Cc. Tache nu putu schimba decisiunea d'ântêia a Cc. Gorjănilă: — Degeaba, nu vrea băbaca; fu rĕspunsulŭ ce cuconaşulŭ i dete.

Atuncĭ se ridică în sufletulŭ băiétuluĭ o luptă mare: Cum! striga elŭ în sine, desperatŭ, neputêndŭ plânge, este unŭ D-deŭ, care mi-a datŭ mamă şi sufletulŭ ca s'o iubescŭ; unŭ D-deŭ care e dreptŭ, şi mĕ privesce muncindŭ di şi nópte, ca să nu potŭ avé măcarŭ mângâerea de a şterge lacrimile bieteĭ femeĭ, care mĭ-aŭ datŭ viéţa şi férele!... Şi cu capulŭ rezematŭ de o colónă a prispeĭ, băétulŭ rĕmăsese ca mutŭ, cu privirile rătăcite şi cu inima însângerată, când cuconaşulŭ eşindŭ din casă, cu torba de-a spinare, cu puşca de-a umĕru, i porunci să-ĭ urmeze la vênatŭ.

Uitasemŭ să spunŭ cetitoruluĭ, că Tache acum era

într'o vêrstă în care trebuia să-şĭ schimbe jucăriile copilăriei pre a le olteieĭ: elŭ din tóte preferase de o cam dată vênatulŭ, şi căpătase, la ḑioa ninécă-sa, o puşcă, pre care încă n'o cercase, decât în vr'o douĕ Duminicĭ, nefiindu-ĭ slobodŭ a împuşca decât cu învoirea d-luĭ V...

In ḑioa asta, se vede că cuconaşulŭ respunsese bine la clasă, cât făcŭ douĕ cu douĕ; căcĭ, după cum vĕḑurămŭ, veni căpuitŭ de provisiunĭ până 'n dinţĭ, să poruncéscă, sĕrmanuluĭ Vasile să-ĭ urmeze.

Vasile arŭ fi voitŭ, bucurosŭ să rĕmână, ca singurŭ să pótă a-şĭ deda sufletulŭ la tristeţa de care era cuprinsŭ, ca singurŭ să pótă plânge, căcĭ de câte orĭ suntemŭ adâncŭ întristaţĭ, dorimŭ lacrimĭ, ca să alinămŭ, ca să potolimŭ foculŭ celŭ arḑĕtorŭ, ce ne sfâşiă sufletulŭ, déră era sclavŭ!... Elŭ urmă dér cuconaşuluĭ.

După o jumĕtate de óră de drumŭ, în care Vasile urma Cc. mănatŭ cu totulŭ de vêntulŭ cel grozavŭ alŭ robieĭ, în timpŭ ce Tache şuerândŭ cu emfasă unŭ marşŭ, se silia să imiteze marşuirea milităréscă, amêndoĭ ajunseră în pădure.

— Să mergemŭ pre la pădurarŭ, ḑise cuconaşulŭ, înturnându-se spre Vasile, care tremura de frigŭ, fiindŭ numaĭ în pantalonĭ şi cămaşă, măcarŭ că sórele de tómnă trimitea razele séle prin o pâclă grósă şi rece, ce se întindea ca unŭ vĕlŭ preste pădure şi pâraie. Să mergemŭ după iepurĭ.

Vasile tăcêndŭ se'ndrumă în stânga.

După vr'o 100 de paşĭ, eĭ ajunseră la unŭ bordeiŭ coperitŭ cu pămêntŭ şi pre care fremuiaŭ felŭ de felŭ de buruene uscate, suflate de unŭ vêntişorŭ cam subţire. Pre pragulŭ uşeĭ bordeiuluĭ cosia la altiţe o fetişóră ca de vr'o 15 anĭ. In negriĭ eĭ ochĭ ascunşĭ sub arcurĭ negre îmbinate, se oglindea totŭ sufletulŭ sĕŭ celŭ bunŭ şi amorosŭ; o frunte lată şi albă cununată de cosiţe negre ca péna corbuluĭ, împletite cu florĭ tomnaticĭ; o guriţă transparintă ce ascundé perle albe ca ḑioa, o guriţă de surîse, ce se disputa în frumuseţe cu rosele ce se 'ngâ-

naŭ pre féța eĭ cea velutată și vergură; o taliă voluptósă, strînsă de unŭ peștimanŭ finŭ, o taliă ce se desemna prin simpla cămașă cu altițe, ce o învĕlia; unŭ piciorușŭ micŭ, rotundŭ și albŭ încă, de și în multe locurĭ măcelăritŭ de petrele și spiniĭ nemiloșĭ pre carĭ ea călcase; écă *Raluța*, fiica păduraruluĭ, după care oftaŭ toțĭ flăcăiĭ, déră care, ca viorela codruluĭ nu vroia să se despartă de tulpina la umbra căreĭa crescuse: ea prefera să móră pre lîngă bĕtrânulŭ eĭ tată, unŭ omŭ naltŭ și încovăiatŭ sub povóra a 60 de anĭ, sufletŭ bunŭ și simplu, deprinsŭ a culege primă-véra cele ântêe viorele și lăcrimióre ca să le dée Raluțeĭ, și tómna spinĭ și vréscurĭ, ca să-ĭ facă focŭ să nu rĕcéscă, ea o floricică adevĕrată, o lăcrimióră cu viață...

Raluța vĕḑêndŭ pre vênĕtoriĭ noștriĭ, lăsă cămașa în lăturĭ și sculându-se, le eși înainte ca să-ĭ apere de doĭ dulăĭ marĭ, ce nu s'arŭ fi pre guduratŭ pre lîngă dênșiĭ.

— Acasă-ĭ badea Eliseiŭ? întrebă cuconașulŭ, aruncândŭ pre furișŭ o căutătură cam galeșă asupra fetițeĭ.

Raluța lăsă și ea ochiĭ pre unulŭ din eĭ, însă așĭa de răpede, încât nicĭ cuconașulŭ, nicĭ *țiganulŭ* nu putură înțelege la care din eĭ. Ea apoĭ, asupra întrebăreĭ cuconașuluĭ, respunse cu o vóce în care mĭerla ș'arŭ fi cunoscutŭ multe din amorósele eĭ note, cum că tătucă-sĕŭ, de mânecate se sculase și se dusese până 'n satŭ, la vornicŭ, să ducă baniĭ biruluĭ.

Cuconașulŭ murmură în sine de ciudă, căcĭ singurŭ nu scia pre unde să se ducă după iepurĭ, și Vasile lăsă să se stingă unŭ surîsŭ amarŭ pre buzele-ĭ palide ca tótă féța sa din causa grozaveĭ lupte lăuntrice.

Raluța-ĭ pofti să intre în bordeiŭ să se odihnéscă.

Tache acceptă; nu dóră că era ostenitŭ, déră pentru că era într'o etate când nu pré se fuge de fetițele frumușele. Maĭ alesŭ că d-luĭ se credé îndrituitŭ la orĭ-ce onorurĭ și supunerĭ din partea fetițeĭ, căcĭ era fiiulŭ proprietaruluĭ pădureĭ, și prin urmare, nu numaĭ spiniĭ i aparținéŭ, déră și florile. Logica cuconașuluĭ la părere-ì era

fórte sănătósă. Intrândŭ în bordeiŭ, d-luĭ îșĭ promitea să se cerce a face asediul mandreĭ codrilorŭ; d-luĭ unŭ fluture cu aripĭ boerite.

Așĭa-sŭ maĭ toţĭ coconașiĭ: pre lîngă ţĕrăncuţe, se 'nvéţă a face curte la cuconiţe, de și adese-orĭ, povestele ne spunŭ, că mulţĭ din fluturașiĭ aceștĭ nestatornicĭ, ș'aŭ arsŭ aripiórele în foculŭ amoruluĭ celuĭ ântêiŭ și nu maĭ putură a se despărţi și a se desvĕţa de nectarele crinuluĭ celuĭ câmpenescŭ, orĭ-cât de frumósă i se păré rosa cea cultivată din cele maĭ alese grădinĭ.

Tache intră déră. Vasile se mulţămi, în tristeţa sa, s'arunce asupra fetiţeĭ, care lŭ poftise să intre, o privire așĭa de espresivă încât ea nu putu s'o priméscă fără ca să nu lase a se deschide mândriĭ bobocĭ de rose, de pre féţa sa. Elŭ apoĭ, în locŭ să intre, se puse machinalicesce pre pragulŭ pre carele cu câte-va minute maĭ nainte șeḑuse Raluţa; îșĭ aruncă căciula în lăturĭ și cu capulŭ în mânĭ, lăsă ca vêntulŭ să se jóce în voiă-ĭ prin abanósele séle bucle.

Ceva noŭ și maĭ multŭ decât tristeţa cu care pornise d'a casă, agita sînulŭ băĭétuluĭ. Elŭ era însă pré ocupatŭ de portretulŭ sĕrmaneĭ séle mame, ca să pótă gândi acum că inimióra sa băté astă dată de amorŭ, la vederea acesteĭ fetiţe, pre care d'atâtea-orĭ o vĕḑuse, pre când elŭ era încă liberŭ ca păsăruica, pre când ea fără témă se trântia cu elŭ pre pajiscea verde de lîngă șétra luĭ părintéscă, ea fiica codrilorŭ și elŭ fiiulŭ câmpiilorŭ. Vasile ḑicŭ, era departe de a gândi la amorŭ, măcarŭ că decât va timpŭ, când o vedé, ca o rază luminósă i trecea pre încărcata sa frunte; și sînulŭ i băté, nu cu bătaia acea durerósă a tristeţeĭ, déră cu o bătaiă lină și bine-făcĕtóre... Póte, s'o ḑicemŭ și noĭ, póte nu era amorŭ ci o veleitate de amorŭ. Decâte-orĭ când întĕlnimŭ pre vr'o floricică d'aste drăgălașe, de care D-ḑeŭ îmbucură drumulŭ celŭ spinosŭ alŭ omuluĭ, de câte-orĭ ḑicŭ, nu simţimŭ simtóme de amorŭ, și de câte-orĭ nu ne înșelămŭ socotindŭ că cu adevĕratŭ iubimŭ. O óră însă, o clipă, după a-

ceea de 'ntâlnimŭ pre alta, simţimŭ totŭ ca și pentru întêia. Aste nu suntŭ amorurĭ ci veleităţĭ d'amorurĭ, și vinŭ de acolo, că sufletulŭ, că inima fiă-cuĭ, făcute fiind ca să iubéscă, socotŭ că în fiă-care fiinţă ce le trage atenţiunea, că ea-ĭ jumĕtatea lorŭ, (căcĭ acelŭ ce nu iubesce nu-ĭ omŭ întregŭ). Dér îndată se desabuzéză, căcĭ ele nu batŭ multŭ timpŭ pentru dênsa. Ferice de acela care n'a călĕtoritŭ multŭ timpŭ prin spinĭ, pentru ca să culégă rosa, care adese forméză tóte ilusiunile și visurile séle și după care suspină sufletulŭ sĕŭ! Amŭ numitŭ amorulŭ *rosă*, pentru-că, ca dênsa are spinĭ, ca dênsa-ĭ frumosŭ, déră ca și dênsa-ĭ trecĕtorŭ în lume; elŭ e eternŭ numaĭ în romanurĭ.

Să urmămŭ . . .

Coconașulŭ intră în bordeiŭ, care, fără să fiă bogatŭ mobilatŭ. era de o curăţiă admirabilă: lîngă unŭ fornŭ (hornŭ) de nuele lipitŭ și umuitŭ bine, pre o poliţă curată se vedéŭ în regulă ólele și străchinele cu gura în josŭ. In fundulŭ bordeiuluĭ, sub o ferestruică mică, unŭ divanŭ coperitŭ de lăvicere ţesute de Raluţa; la capĕtulŭ divanuluĭ unŭ secriașŭ pre care se ridica unŭ clitŭ de lăvicere și perne albe, care de sigurŭ eraŭ zestrea Raluţeĭ, lăviţĭ împrejurulŭ păreţilorŭ celorŭ-l-alţĭ. Pre păreţiĭ umuiţĭ, nu eraŭ tablonurile din salónele nóstre, ce numaĭ, spre rĕsăritŭ, o iconiţă vechiă a sânteĭ Măriĭ înconjurată de florĭ uscate și de mulţime de busuiocŭ, sub dênsulŭ stăté aninatŭ într'unŭ ărzobașŭ de hârtiă unŭ oŭ roșŭ împestritŭ, tocma de la pascĭ, ca să védă fetiţa, în elŭ, norocŭlŭ sĕŭ.

Acésta era cămara Raluţeĭ.

Cuconașulŭ merse de se așeḑă pre patŭ, Raluţa căuta din ochĭ pre Vasile, și nevĕḑêndu-lŭ, cea ântêe decisiune a eĭ era să iésă. dér înturnându-se spre ușă, lŭ vĕḑu la ușa d'ântêia a bordeiuluĭ, care dădé în tinda ce servia de cameră tătucă-seŭ. Fetiţa esaminândŭ pre furișŭ, posiţiunea cea tristă a băiétuluĭ, simţi o lacrimă neesplicabilă, curgêndŭ din dulciĭ sĕĭ ochĭ. Ea ștergênd'o răpede

cu mâneca, se rezimă de ușoriĭ ușeĭ séle, în așĭa tipŭ ca să nu-ĭ scape nicĭ o mișcare d'ale luĭ séŭ d'ale cuconașuluĭ.

Eraŭ în așĭa posițiunĭ, maĭ bine de cincĭ minute și nime nu deschisese încă convorbirea.

De o dată se auḑi o trista doină din cimpoiŭ, Vasile se sculă răpede, ca unŭ omŭ trezitŭ din unŭ visŭ greŭ.

Raluța tresări privindu-lŭ.

— Acesta-ĭ tătuca, ḑise ea, după ce câte-va secunde ascultă cu atențiune.

Cuconașulŭ îșĭ mușcă buzele de ciudă că nu putuse ḑice feteĭ, măcarŭ unŭ cuvințelŭ *de inimă albastră*, déră se maĭ mângâiă amintindu-șĭ, că celŭ puținŭ va puté să-șĭ urmeze vênătórea.

După câte va minute, se arétă bĕtrânulŭ Eliseiŭ, pădurarŭ, némŭ din némŭ de pădurarŭ, care vĕḑuse mulțĭ arborĭ, maĭ ântêiŭ mlădițe, apoĭ nuele, apoĭ parĭ și în fine bĕtrânĭ arborĭ, la umbra cărora creștea pre Raluța, viorica sa, așĭa numia Eliseiŭ pre fiă-sa. Bĕtrânulŭ apropiindu-se de bordeiŭ, întêmpinatŭ de dulăiĭ, amiciĭ sĕĭ, ḑări pre Vasile și-ĭ dădu bună-diminéța, surîḑêndu-ĭ prin desele și albele séle mustățĭ.

Băiĕtulŭ i ură înapoĭ ḑioa bună, apoĭ remasă érășĭ în posițiunea-ĭ primitivă.

Bĕtrânulŭ lŭ apucă de mână.

— Ce maĭ face mămucă-ta, măĭ băete? i ḑise elŭ cu tonulŭ celŭ francŭ și plinŭ de acea autoritate părintéscă, ce șcie lua atâta de cu înlesnire țĕranulŭ bĕtrânŭ când vorbesce către ceĭ tinerĭ.

— Totŭ rĕŭ, moșŭ Eliseiŭ, totŭ rĕŭ, respunse băiétulŭ oftândŭ.

— Să-ĭ trimiță D-ḑeŭ sănătate, ripostă bĕtrânulŭ. Apoĭ se întórse către Raluța, care eșise în ușă întru întêmpinarea luĭ și sărutând'o pre frunte :

— Ce-aĭ făcutŭ, tu fétă hăĭ, de când m'amŭ dusŭ, întrebă elŭ.

Raluța lŭ încredință că petrecuse liniștitŭ cosindŭ, apoĭ i spuse că-lŭ aștéptă cuconașulŭ boieruluĭ.

Bĕtrânulŭ clătină din capŭ îndestulŭ de tare, pentru ca unŭ observatorŭ bunŭ să citéscă în acéstă clătinătură: asta nu-mĭ place,.... aista n'o să-mĭ dé pace.... aista pré multŭ mĕ visitéză...

Elŭ era tată și încă ce-va maĭ multŭ, elŭ avuse ocasiunĭ de a cunósce boieriĭ d'ajunsŭ, ca să se témă acuma de venitorulŭ Raluțĭ-sa.

— Da ce nu întri o lécă, bădică Vasile, ḑise cu bunătate fetița, adresându-ĭ pentru ântêiașĭ dată vorba, încuragiată de presința tătucă-seŭ.

Băiétulŭ își ațintì privirea asupra fetițeĭ, amêndoĭ tresăriră, elŭ urmă apoĭ, fără a respunde, luĭ Eliseiŭ. Ușia era pré strîmtă ; se 'ntêmplă că la pragŭ Raluța din greșélă păși totŭ odată cu Vasile, acesta se trase îndărătŭ, dér ochiĭ sĕĭ întêlniră pre aĭ copileĭ, și astă dată érăși amêndoĭ tresăriră și-șĭ întórseră capulŭ în altă parte, și 'n peptulŭ amêndurora inima séŭ vr'o córdă d'ale eĭ bătu maĭ tare, éră féța li se rumeni la amêndoĭ.

In fine toțĭ intrară în bordeiŭ.

— Măĭ Vasile, ḑise cuconașulŭ, sculându-se ca să iésă, să ieĭ pușca luĭ badea Eliseiŭ, și d-ta, bade, adaose elŭ a ḑice către pădurarŭ, să viĭ să ne arĕțĭ unde putemŭ âmbla după iepurĭ.

Bĕtrânulŭ vroi să-lŭ încredințeze că pușca e stricată și ârbuită, dér cuconașulŭ pretinḑêndŭ să-ĭ o dé numaĭ decât, elŭ socoti de datorință să-ĭ împlinéscă porunca.

Apoĭ i arétă loculŭ unde socotia că sunt maĭ mulțĭ iepurĭ, nu fără a-lŭ însciința că maĭ bine arŭ fi să se lase pre altă dată, căcĭ cam âmblă lupiĭ pre acolo și-ĭ pâclă încă, și n'are nicĭ cânĭ de vênatŭ. Cuconașulŭ însă nu vru să bage în sémă nicĭ una din observațiunile aceste, și eși din bordeiŭ șuerândŭ și trimițêndŭ Raluțeĭ, ce rĕmăsese, lîngă pragŭ, o ochitură dulce, care din nenorocire scăpă atențiuneĭ fetițeĭ, preocupată fiindŭ astă dată cu alte cugetărĭ.

— Da bine, măĭ băiete, ḑise Eliseiŭ către Vasile, care se pregătia să urmeze luĭ Tache, dându-ĭ o pușcă ruginită din tindă, nu te temĭ că te-ĭ îmbolnăvi și tu, de nu ţ'aĭ luatŭ în spete unŭ sucmăiașĭ ceva?

Vasile în faptă era vênĕtŭ de frigŭ, dér amintindu-șĭ că sucmanulŭ sĕŭ învĕlia pre maică-sa, rĕspunse cât putu maĭ liniștitŭ, că-ĭ e pelea grósă și că-ĭ deprinsŭ cu frigulŭ.

Apoĭ se sili să înădușe în peptŭ unŭ oftatŭ ce-lŭ scăpă cu tótă silinţa sa.

Décă Raluţa nu luase aminte la ochitura ce-ĭ trimisă cuconașulŭ, ea însă nu perdu de felŭ oftatulŭ acesta; i se părea că se rumpsă ceva din inima eĭ, când elŭ se trăgănă cu întrerumpere pre buzele băiétuluĭ, ca să adaogă la atmosfera cea teribilă ce înconjóră pre ceĭ nefericiţĭ.

Intr'o clipélă Raluţa fu în fundulŭ bordeiuluĭ, de unde se întórsă, rumenă de plăcere, aducêndŭ o caţaveică blănită cu óie și cu dinainţele de vulpe, pre care o totŭ îngrămădia spre Vasile, cu ochiĭ la tată-seŭ, ḑicêndŭ:

— Ţine, tătucă, dă bădicăĭ, cojocelulŭ d-téle, să nu-ĭ fiă frigŭ și ţi-lŭ va aduce înapoĭ când s'o întórce. Moșnégulŭ se uită lungŭ la fiică-sa, apoĭ la Vasile, carele cu ochiĭ în pămêntŭ nu scia ce să facă. După aceea elŭ ḑise băiétuluĭ. cu blândeţe, să priméscă *caţaveica Raluţeĭ;* și apĕsă cu intenţiune tonulŭ asupra cuvêntuluĭ *caţaveică.*

Raluţa se uită răpede la aceea ce ţiné în mânĭ și póte acuma numaĭ băgă de sémă că nu era cojocelulŭ tătucă-sĕŭ ci caţaveica sa. S'o ié însă nu maĭ era mijlocŭ căcĭ, într'aceste, Vasile, o luase din mânile eĭ șĭ-o aruncase pre spate. Fetiţa se uită răpede la tătucă-sĕŭ, dér întêlnindu-ĭ privirea, ea se roși și plecă ochiĭ.

— Da nu maĭ eșĭ, mojicule! strigâ d'afară cuconașulŭ, carele aștepta de vr'o câte-va minute.

Vasile ridică capulŭ, se uită împrejurŭ, ca unŭ omŭ ce caută ce-va, scrîșni din dinţĭ, dér apoĭ surîse amarŭ, póte amintindu-șĭ că-ĭ sclavŭ și prin urmare fără de pu-

tere. Elŭ dete apoĭ bună ḑioa bĕtrânuluĭ și Raluțeĭ care-ĭ trimise mulțămindu-ĭ o privire așĭa de tristă și de compătimitóre, încât băiétulŭ puținŭ de nu cedă dorințeĭ de a-ĭ apuca mănuța cea drăgălașă, ca s'o pună pre sînu-ĭ înviforatŭ, să-ĭ aline duduitulŭ celŭ grozavŭ lăuntricŭ, ca pre degetulŭ luĭ D-ḑeŭ carele alină furtunile.

Apoĭ elŭ eși răpede urmatŭ de pădurarŭ și de Raluța.

— Ticălosulŭ totŭ ticălosŭ, făcu cuconașulŭ, încrețindu-șĭ fruntea cea îngustă și lărgindu-șĭ gura cea mare și buzată.

Vasile maĭ că perdusă răbdarea și era să-ĭ respundă, décă Eliseiŭ nu-ĭ făcé semnŭ să tacă, și décă nu vedé oțerirea de disprețŭ ce sbură de pre fécța Raluțeĭ, oțărire în care Vasile, făr' de voiă, ceti cât iubia fetița pre cuconașulŭ.

— Maĭ vino, bădicuță, pre la noĭ, ḑise fetița încetŭ către Vasile, profitândŭ de momentulŭ cândŭ tată-sĕŭ era cu spetele spre dênșiĭ, îndreptândŭ pușca pre umeriĭ cuconașuluĭ.

Unŭ surîsŭ de plăcere, celŭ ânteiŭ póte după anĭ de necazurĭ, deschise arcurile cele ferme și mărețe ale gureĭ băiétuluĭ. Acesta și o afirmare înțelegibilă din capŭ fură d'ajunsŭ ca să dé aripĭ inimióreĭ Raluțeĭ; ea nu se simția de bucuriă, și în inocența și imprudința-ĭ maĭ era să-ĭ sară în gâtulŭ băiétuluĭ, să-ĭ mulțăméscă pentru unŭ așĭa rĕspunsŭ, déră n'avu timpulŭ, căcĭ cuconașulŭ plecă și Vasile trebui să-ĭ urmeze.

Raluța rĕmasă la vr'o câțĭ-va pașĭ departe de bordeiŭ, în timpŭ ce tătucă-sĕŭ cu ceĭ-l-alțĭ se făcéŭ nevĕḑuțĭ din ce în ce printre arborĭ și aburiĭ albĭ și recĭ ce învĕliaŭ pădurea.

Ce tresărire dulce și ce lacrimă voluptósă fu aceea ce simți și ștérsă fetița cea frumósă, când putu zări în depărtare pre Vasile oprindu-se și întorcêndu-șĭ capulŭ spre dênsa și câtŭ de răpede se făcu resuflarea sa amĕsuratŭ cu cât elŭ se făcé nevĕḑutŭ ochilorŭ sĕĭ!...

Să mărturisimŭ :

Raluţa de sigurŭ iubia pre Vasile, pre copilaşulŭ cu care d'atâtea orĭ să jucase când elŭ era fiiulŭ liberŭ alŭ şétreĭ. Dér óre Vasile iubia pre Raluţa?

— Asta era întrebarea ce ea-şĭ făcé fără să vré, séra când, după ce culca pre tătucă-sĕŭ în tindă, se ruga feciórei Marieĭ, s'o păzéscă de ispite rele.

Vasile, de maĭ bine de jumĕtate de anŭ, de câte-orĭ o vedé, simţia ceva noŭ în inima sa, elŭ însă, sĕrmănelulŭ, era ocupatŭ de nefericita sa mamă şi nicĭ o dată nu cercase a cunósce la ce să atribueze opresiunea şi palpitaţiunile misteriόse ale peptuluĭ sĕŭ, de câte-orĭ era lîngă ea; ce-ĭ dreptulŭ că de maĭ multe-orĭ îşĭ făcu întrebarea, că de ce nu-ĭ maĭ póte vorbi totŭ cu acea francheţă, cu care-ĭ vorbia când era mică! — Se vede déră că şi Vasile iubia pre fetiţă, dér numaĭ fără de voiă, ca amorŭ spontaneŭ căcĭ altmintere nicĭ arŭ fi gânditŭ la ea, tótă viéţa sa dorindŭ s'o sacrifice pentru maică sa.

Intrevederea de acuma propăşia, cu 6 ḑile, séra când noĭ amŭ găsitŭ pre Vasile în şétră, la piciórele Marieĭ. N'amŭ fi raportat'o décă nu ni amŭ fi temutŭ de a greşi tăcêndŭ afacţiunile erouluĭ nostru.

Să-lŭ urmămŭ acum la vênatŭ.

Vênĕtórea se făcu şi astă dată ca tot-d'auna, în linişte; nu se întêmplă nimica supĕrăciosŭ. Cuconaşulŭ cheltui o mulţime de pulbere şi ucise unŭ bietŭ şoldanŭ. Cât pentru Vasile se încercase şi elŭ să ucidă cu puşca păduraruluĭ, carele se întorsese a casă, după ce le arĕtase loculŭ unde să vêneze, déră ea nu luă focŭ, fiindŭ cu totulŭ ruginită. Cuconaşulŭ n'avé copoĭ, decĭ Vasile, din porunca d-séle, făcé serviciulŭ unuĭ asemene, stârnindŭ iepuriĭ de prin tufe, hăituindŭ, chiuindŭ.

Era sórele-a chindiă cândŭ eĭ reintrară a casă, fără ca să se fiă maĭ abătutŭ pre la pădurarŭ, cu tótă plecarea luĭ Vasile şi resonarea ce făcé, că trebue să înapoiéscă caţaveica.

Babaca aştepta cu mésa pre cuconaşulŭ, carele mâncă cu apetitŭ lupescŭ, în timpŭ ce vĕtafulŭ trimisese pre

Vasile, cum lŭ vĕḑu intrândŭ pre pórtă, să bată nisce popușoĭ, la coșarele din ogradă. Nicĭ băiétulŭ nu mâncase nimica de diminéță, și póte că și elŭ arŭ fi gustatŭ ceva cu apetitŭ, ca cuconașulŭ, déră elŭ era țiganŭ, și robŭ . . . și bucatele pentru *glótă*, maĭ bine lăturile pentru robĭ, se mântuiseră, căcĭ cine puté să astepte pre Vasile, dusŭ teleleŭ după cuconașulŭ.

Camŭ aceste eraŭ socotințele respectabiluluĭ vĕtafŭ. Vasile, fără să cârtéscă, se duse să se apuce de trébă, după ce desbrăcă oftândŭ cațaveica cea strĕină.

Sĕrmane copile! . .

Ast-felŭ sunt ceĭ maĭ mulțĭ din Boeriĭ aceștĭ *filantropĭ și creștinĭ pravoslavnicĭ*, carĭ postescŭ tóte posturile, mergŭ în tóte duminecile la biserică, daŭ leturghiĭ, trimitŭ colacĭ și colive, și maĭ bine s'arŭ omorî decâtŭ să ḑică că *Némțulŭ e creștinŭ* . . . . Așia suntŭ, ḑicŭ, ceĭ maĭ mulțĭ din proprietariĭ de *suflete* — ce neghiobiă grozavă! — le place să védă muncindŭ pre sclaviĭ lorŭ, déră multŭ maĭ mulțămițĭ arŭ fi, când aceștia arŭ puté trăi numaĭ din aerŭ! d-lorŭ citescŭ la Biserică Apostolulŭ, d-lorŭ facŭ crucĭ lungĭ pre la tóte icónele, ca venindŭ a casă să sudue pre acele ale țiganilorŭ, séŭ ca, mâncândŭ nafura încă, să poruncéscă vĕtafuluĭ să dea atâtea și atâtea bice tâlharuluĭ celuĭ de țiganŭ pentru că nu a săcelatŭ bine armăsariĭ! . . . séŭ ca să se sfătuéscă cu cuconița, pre cutare țigăncușă cu cine s'o mărite, ca să îmmulțéscă măcarŭ cu vr'o câte-va suflete numĕrulŭ sufletelorŭ ce D-ḑeŭ, ḑicŭ d-lorŭ, a datŭ, ca diavoluluĭ, după judecată, în dispunerea lorŭ.

IV.

IN CARE SE PÓTE VEDÉ IN CE TIPU UNU CRESTINU PRAVOSLAVNICU FACE SEMNULU SANTEI CRUCI, UCIDÈNDU PRE APRÓPELE SEU

Acum, fiindŭ-că amŭ istorisitŭ cât maĭ pe scurtŭ câte-va din aventurile ce facŭ epoche în viața ce nefericită a luĭ Vasile, să urmămŭ.

Cetitorulŭ nu va fi uitatŭ că vĕtafulŭ Bincu, eșindŭ de la boierŭ, se dusese să cerceteze de galbenulŭ ce cuconașulŭ pretindea că i se furase. Elŭ se îndreptase spre livédă, unde era de sicurŭ că va găsi pre Vasile, pre care de cu séră-lŭ însărcinase să bată nisce nucĭ.

In faptă băiétulŭ era într'unulŭ.

Vĕtafulŭ se apropiă de arbore și porunci băiétuluĭ să se pogóre.

Băiétulŭ se pogorî.

Elŭ lŭ mĕsură cu mititeiĭ sĕĭ ochĭ de tătarŭ, rĕsucindu-șĭ musteţile, câte-va minute. Vasile suportă cu indiferinţă o asemenea căutătură.

— Așŭ vré să sciŭ, ḑise în sfêrșitŭ acela, unde aĭ fostŭ astă nópte?

Vasile-șĭ simţi sângele afluindu-ĭ spre inimă; unŭ fiorŭ rece trecu prin tóte încheăturile séle, déră gândi la mamă-sa și se stăpêni. Preste câte-va secunde de tăcere se decisese la orĭ-ce scene : de aceea respunse cu unŭ tonŭ destulŭ de fermŭ, că fusese la mamă-sa s'o védă. Unŭ surîsŭ conţinutŭ de satisfacere trecu răpede pre féţa vĕtafuluĭ, auḑindŭ cum însușĭ mărturisia acele de care se temea că nu le va avé de cât fórte cu greŭ.

— Și cu a cuĭ voiă? adaosă elŭ a întreba.

— Cu a nimĕnu-ĭ.—Așïa! va să ḑică tu eștĭ aice stăpênŭ? ieșĭ când îţĭ place, intri când vreĭ, facĭ după capulŭ tĕŭ! . . . Și elŭ le ḑise aceste cu unŭ tonŭ așïa de cobitorŭ, încât Vasile, orĭ cât era de decisŭ să nu tremure, se îngălbini o clipă și-ĭ veni a crede că are cuvêntŭ acela, căcĭ elŭ nu-ĭ stăpênŭ ci sclavŭ . . .

Dér așïa socotinţĭ nu ţinură multŭ și fură numaĭ efectulŭ grózeĭ.

După câte-va minute îșĭ recompuse iérășĭ aerulŭ și tonulŭ sĕŭ fermŭ, dreptu-care respunse cu 'ndestulă liniște, că nu eșise ḑioa când are trébă, ci nóptea, când i se dă voiă să dórmă, și că elŭ nu scié că era de nevoiă să se maĭ céră și nóptea, ca să cerceteze pre mamă-sa bolnavă și lipsită de orĭ-ce ajutorŭ.

— Cine-va însă te-a vědutŭ eşindŭ într'unŭ târdiŭ dela orăndarŭ, dise acesta-l-altŭ, cu unŭ tonŭ maĭ móle, întimidatŭ fiindŭ o clipă de fermitatea şi liniştea cu care-ĭ rĕspundea băiétulŭ; ié bine séma! de a fi aşia aĭ să fiĭ rĕŭ pedepsitŭ, adaose elŭ.

— Ţ'amŭ maĭ spusŭ o dată cam fostŭ la mămuca.

— Lasŭ că ş'aşia de-arŭ fi, încă eştĭ vrednicŭ de pedépsă, că aĭ eşitŭ nóptea, fără de voiă, déră nu-ĭ adevĕratŭ! Aĭ fostŭ ş'aĭ bĕutŭ la cârciumă.... Éca dovédă: ochiĭ ţi-sŭ roşĭ ca sângele!

Totuşĭ Vasile respunse liniştitŭ, cât putu maĭ multŭ, că priveghiază pre mamă-sa de vr'o câte-va nopţĭ şi că roşéţa ochilorŭ nu-ĭ efectulŭ bĕutureĭ, ce alŭ nedormireĭ. Elŭ mărturisise adevĕrulŭ, déră vĕtafuluĭ i crescea inima audindu-lŭ cum singurŭ îşĭ cité — aşia dicêndŭ — sentinţa osândeĭ séle.

— Aşĭa, făcu elŭ, c'unŭ surîsŭ diavolescŭ. Aşĭa!... va să dică d-ta lipsescĭ de maĭ multe serĭ?...

— Amŭ fostŭ la mama.

— Cu a cuĭ voiă?

— Ţ'amŭ maĭ spusŭ odată, că cu a nimĕnuĭ!

— Cât pentru că aĭ eşitŭ fără de voiă şi nóptea încă, din ogradă, ţi-ĭ lua plata. — Spune-mĭ acuma ce-aĭ făcutŭ galbenulŭ...

— Care galbenŭ? făcu băiétulŭ neputêndŭ astă dată opri unŭ fiorŭ ce-lŭ slăbi aşia de tare încât se vĕdu nevoitŭ să se radime de arborele lîngă care se găsia. Elŭ acum numaĭ, înţelésă ţelulŭ cercetăreĭ acesteĭa: elŭ vĕduse de miĭ de orĭ cădêndŭ prepusurĭ asupra sĕrmanilorŭ servitorĭ slcavĭ séŭ liberĭ, de-ĭ putem numi ast-felŭ şi scia îndestulŭ de bine că orĭ-câ de nevinovatŭ arŭ fi totŭ trebue să sufere bătaĭ şi pedepse până să se afle pre culpaşŭ, carele, adese ca şi astă dată, nu e altulŭ decât memoria cea debilă a boerilorŭ séŭ a păgubaşuluĭ.

Vĕtafulŭ, atenţiuneĭ căruia nu scăpase agitaţiunea băiétuluĭ, nu fu multŭ timpŭ pentru ca sĕ se crédă ca şi convinsŭ, că de sigurŭ Vasile e furulŭ galbenuluĭ, atribu-

indu-ĭ furtișagulŭ pre temeiulŭ tremurăriĭ ș'a paliḑităţeĭ ce trecu ca unŭ norŭ pre féţa sa cea îndecomunŭ senină, la părere-ĭ.

— Ce galbenŭ? strigă elŭ, c'unŭ tonŭ maĭ grozavŭ încă; ce galbenŭ? A! te facĭ că nu sciĭ ce galbenŭ!... ia galbenulŭ cuconașuluĭ Tache,.. galbenulŭ care l'aĭ bătutŭ la tălpĭ la cârciumă, astă nópte.

— Galbenulŭ Cuconașuluĭ? eŭ n'amŭ vĕḑutŭ nicĭ unŭ galbenŭ de-aĭ Cuconașuluĭ.

— Minciunĭ!

— Ţĭ spunŭ adevĕrulŭ.

— Minciunĭ, tâlharule!

— Pre D-ḑeulŭ meŭ mĕ jurŭ că nu sciŭ ce vorbescĭ, nicĭ amŭ luatŭ eŭ vr'unŭ galbenŭ.

— Degéba te jurĭ, pre D-ḑeulŭ tĕŭ. Ţiganulŭ n'are D-ḑeŭ.

— D-téle Cucóne, ţi-e póte a rîde și mie...

— Și ţie? Te-oĭ face eŭ de-ĭ și juca numaĭ să nu-mĭ spunĭ ce-aĭ făcutŭ galbenulŭ astă nópte!

— Ḑeŭ, cucóne Bincule, nu sciŭ ce vorbescĭ de galbenŭ; ţ'amŭ spusŭ numaĭ adevĕrulŭ; astă nópte amŭ fostŭ la mămu-ca.

— Nu-ĭ vorbă de mă-ta o ârcă bĕtrână...

— Cucóne, décă aĭ să mĕ ocărescĭ, ocărăsce-mĕ pre mine, da nu te anina de o biétă femee care ca mâne n'are să maĭ fiă pre lume!...

Ḑicêndŭ aceste băiétulŭ simţi o lacrimă ferbinte alunecândŭ din ochiĭ sĕĭ, ce jucaŭ răpede, de mâniă, în orbite.

— Éca balaurulŭ! ce? și tu ţiĭ parte mă-teĭ?

— Da, cucóne! căcĭ și ţiganulŭ are sufletŭ și inimă ca d-ta, făcu băiétulŭ cu putere. Satisfacerea se arĕtă așia de viă pre féţa luĭ cea palidă, încât vĕtafulŭ se cam uĭmi, déră totŭ nu-șĭ uită rolulŭ.

— Patru-ḑecĭ de suflete de-ĭ avé, ḑise elŭ, măcarŭ că n'aĭ nicĭ unulŭ, tóte ţi le voiŭ scóte și pre nasŭ și pre gură, de nu mi-ĭ scóte galbenulŭ.

— Ḑeŭ, cucóne Bincule, n'amŭ furatŭ nicĭ unŭ galbenŭ.

— Minciunĭ, *cióră!* cine l'a pututŭ fura? cine altulŭ afară de tine intră în camera cuconaşuluĭ? Galbenulŭ să iésă, tâlharule, orĭ de nu...

Şi vĕtafulŭ socoti de prisosŭ să finéscă ceea ce vré să esprime, lăsândŭ acéstă însărcinare biciuluĭ spânzuratŭ la brăulŭ sĕŭ.

Băiétulŭ schimba feţe, dér mândria cea frumósă deşteptată în sînu-ĭ prin convorbirile cu d. V..., găsi astă dată aplecaţiunea sa.

— Ţ'amŭ spusŭ, ḑise elŭ, cu o fermitate ironică minunată. ţ'amŭ spusŭ şi-ţĭ maĭ spunŭ odată că nu l'amŭ furatŭ eŭ : acuma, poftimŭ, décă nu mĕ creḑĭ şi aĭ plăcere şi drepturĭ omóră-mĕ..., trupulŭ meŭ este şi fiă alŭ vostru, adaose elŭ oftândŭ după o mică pausă, — după cum sufletu-mĭ a fostŭ şi va fi numaĭ alŭ luĭ D-ḑeŭ!...

Astă dată vĕtafulŭ rĕmase şi maĭ uimitŭ, ba chiarŭ se înfioră la liniştea amară a sĕrmanuluĭ băiétŭ. Elŭ stătu pre gândurĭ câte-va minute; ca unŭ omŭ ce caută alte planurĭ de asediĭ în loculŭ celorŭ d'ântêiŭ, carĭ n'aŭ isbutitŭ. Elŭ urmă apoĭ a-ĭ vorbi maĭ cu blândeţe şi bunătate, promiţându-ĭ ertare de va spune adevĕrulŭ.

Vasile respuunse de asemenea cu linişte că n'are ce să maĭ spună şi că a spusŭ totŭ. Déră acela nu vroi să créḑă, ci vĕḑêndŭ că nicĭ cu puterea, nicĭ cu bunătatea nu-lŭ póte îndupleca să se învinovăţéscă, întrebuinţă miĭ de promitinţĭ, precum că, de va mărturisi adevĕrulŭ va căpĕta voiă să mérgă la mumă-sa, că-lŭ vorŭ ierta ş. a. multe, carĭ şi aceste fură vane, căcĭ nicĭ ele nu-lŭ putură îndupleca să se înculpeze.

In fine, Şetrărulŭ Bincu, vĕḑêndŭ că cu nicĭ unŭ miḑlocŭ nu póte isbuti în scopulŭ sĕŭ, lŭ lăsă şi se duse la boierŭ, ca să se maĭ sfătuéscă cu d-luĭ ce-ĭ de făcutŭ.

In timpulŭ acesta cuconaşulŭ Tache, care mântuise esamenulŭ cu băbăcuţa şi căpĕtase de premiŭ învoirea de

a merge la vênatŭ, se pregătise, îșĭ luase pușca și gibisiera și chiama pre Vasile ca să-lŭ acompanieze.

Băiétulŭ se grăbi s'alerge la apelulŭ luĭ. Preste vr'o câte-va minute, Vasile abătutŭ cu totulŭ de nenorocirĭ, urma după cuconașulŭ Tache, care, ca totŭ-d'auna, făcé manevre militărescĭ.

Ca totŭ-d'auna eĭ se îndrumară maĭ ântêiŭ spre bordeiulŭ pădurarului.

La câte-va ḑecĭ de pașĭ de la dênsulŭ, vênĕtoriĭ noștri ḑăriră pre fetița luĭ Eliseiŭ, care aciuată sub nisce tufe de porumbrele, săpa buruene. Când ea-ĭ ḑări, după ce se maĭ apropiaseră, se sculă rapede și făcu câțĭ-va pașĭ spre dênșiĭ și apoĭ stătu ca unŭ omŭ indecisŭ de calea ce trebue să apuce. Drăgălașa fetiță, vĕḑêndŭ că vênĕtoriĭ se totŭ 'naintaŭ spre dênsa, când fură îndestulŭ de aprópe, cea ântêe a sa mișcare fu de a trimite pre furișŭ o căutătură semnificativă luĭ Vasile, carele și elŭ nu făcé altă, amĕsuratŭ cu cât se apropia de dênsa, fără însă a face acésta din vr'o intențiune, căcĭ nu gândia decât la mamă-sa și la acele ce-lŭ maĭ așteptaŭ pentru galbenulŭ de carele era inculpatŭ. Dér pre amorulŭ adevĕratŭ nu-lŭ putemŭ primi și alunga după plăcere, nu! elŭ ne vine și ne părăsesce fără să ne 'ntrebe de vremŭ să-lŭ primimŭ séŭ de vremŭ să-lŭ maĭ ținemŭ. Atâta sciŭ despre dênsulŭ, câtŭ pentru: *care-ĭ causa?* — Ḑĕŭ, dragă lectorule, nicĭ o dată nu spera că voiŭ fi în stare să ți-o spunŭ, întréb'o de d-niĭ psicologĭ, căcĭ d-lorŭ se cam ocupă cu causele pre când mie-mĭ place a analisa numaĭ efectele, pentru ca să nu cadŭ și eŭ în ipotesele, ce devinŭ așia de adesŭ basa judecățiĭ ḑișilorŭ învĕțațĭ.

Vasile, ḑiseiŭ, nicĭ de cum nu presupunea că ochiĭ sĕĭ, întorșĭ machinalicesce asupra fetițeĭ, ascultaŭ vr'o lege d'ale amoruluĭ.

— Bună-ḑioa, drăguță, ḑise cuconașulŭ apropiindu-se de Raluța și neteḑindu-ĭ bărbióra c'o privire catifelită.

Raluța se trase 'ndărĕtŭ cu oțerire și șĭ întórse privirile spre Vasile, carele rĕmăsese 'n urmă și freca machi-

nalicesce în mânĭ frunḑele uscate pre care le smulgé din tufarulŭ de lêngă dênsulŭ.

Cuconașulŭ apoĭ întrebă, unde póte întêlni pre tătucă-sĕŭ, și fetița-ĭ arĕtă, prin unŭ gestŭ dedemnosŭ, bordeiulŭ.

Cuconașulŭ se îndrumă spre dênsulŭ și după vr'o câțĭ va pașĭ se făcu nevĕḑutŭ prin ușa tinḑeĭ, neluândŭ aminte că Vasile remăsese nemișcatŭ din loculŭ sĕŭ.

— Ce maĭ face mămuca Marióra? se hasardă Raluța, după câte-va minute de tăcere, a întreba pre flăcăuașŭ.

Vocea eĭ tremurătóre și dulce lovi în tóte închiăturile și crețiĭ ceĭ maĭ ascunșĭ aĭ inimeĭ acestuia.

Raluța, ca și orĭ cine carele iubesce adevĕratŭ, nu puté să nu întrebe pre amantulŭ eĭ, de persónele ce-lŭ interesézā. Acesta-ĭ amorulŭ: totŭ déuna iubimŭ orĭ-ce amanta iubesce; în amorŭ, dorințele, apucăturile, caracterulŭ, tótă ființa nóstră se metamorfosézā, se copiază de pe ale persóneĭ ce iubimŭ. De la amorulŭ acesta, s'o ḑicŭ și eŭ în trécătŭ, de la amorulŭ acesta, se póte aștepta civilisațiunea omenireĭ, și amorulŭ acesta-ĭ divinŭ.

Vasile o privi astă dată maĭ cu îndrăsnélă, ba încă, apropiindu-se de ea i apucă mâna, rĕspunḑêndu-ĭ cu o lacrimă, ce roua în ochĭ, că „mama-ĭ bolnavă rĕŭ."

Raluța și ea lăsă fără împotrivire, din compătimire póte, mâna sa să trécă în acea înăsprită de muncĭ a băiatuluĭ, dér amândoĭ tresăriră! éră privirile arḑĕtóre ale fetițeĭ uscară orĭ-ce lacrimĭ din ochiĭ luĭ.

— Biata mătușică! maĭ adaose ea a ḑice, da de ce nu te ducĭ d-ta, bădițică, la mătușa Despa doftorésa, -țĭ dea ceva buruene, că-ĭ meșteră bună.

Sĕrmănica nu scié ce va să ḑică a fi sclavŭ la curte, după cum de asemenea nu scié că sclavulŭ nu are parale cu care să plătéscă doftoriele.

Dér Vasile nu vroi s-o informeze despre tóte aceste, ci, părăsindu-ĭ mâna, ca să-șĭ rădice căciula de sub care

isvoraŭ șiróele de sudorĭ, produse de atâtea diferite e-moțiunĭ, ce se succedaseră în cursulŭ acesteĭ ḑilĭ în sufletulŭ sĕŭ, se mulțămi, ḑicŭ, de a rĕspunde:

— Degébă!

— Cum degéba? adaosă a ḑice R- eŭ am vĕḑutŭ pre mătușa Despa ierĭ; ea culegé buruenĭ prin pădure și am întrebat-o ce buruienĭ sunt bune de lingóre, ea mi le aŭ arătatŭ și écă, bădică, ți-amŭ culesŭ eŭ astă-ḑĭ, singurică, pentru mătușica Măriόra, uite!

Și cu féța radiósă de satisfacere, că a făcutŭ și ea ceva pentru Vasile, se răpeḑi ca o păsărică până la o tufă din apropiere, de la care se reîntórsă cu o mână de ierburĭ, pre care primindu-le flăcăulŭ, le depuse în sînŭ, uĭtândŭ, în distragerea sa, sĕ maĭ întrebe cum și ce felŭ se le întrebuințeze?

In momentulŭ acesta eși din bordeiŭ cuconașulŭ urmatŭ de bĕtrânulŭ pădurarŭ. Vasile și Raluța ca din instinctŭ se priviră o clipă și la amândoĭ li se păru astă dată că cunoscuseră ce-ĭ dóre.

Vasile se grăbi apoĭ a întâmpina pre stăpânu-seŭ, care lŭ privi într'unŭ modŭ nu prea dulce, în timpŭ ce Eliseiŭ cerceta séŭ se silia sĕ-șĭ esplice rumenéla ce se întindea pre féța fiă-sea; rumenélă care îndeșertŭ se nevoia ca s'o ascundă atențiuneĭ tătucă-seŭ, făcêndu-se că caută pre josŭ niscaĭ buruenĭ!

Pădurarulŭ acum érășĭ conduse pre cuconașu acolo pre unde socotia că sunt maĭ mulțĭ iepurĭ de stărnitŭ, nu ḑicŭ de împușcatŭ. Vasile urma după dînșiĭ cu capulŭ descoperitŭ, lăsândŭ, fără de voiă-ĭ, imaginațiunea sa în voia visurilorŭ ce o cuprindéŭ și așia ḑicêndŭ urma după stăpânu-sĕŭ, maĭ multŭ din deprindere de câtŭ din sciință. Cuconașulŭ și elŭ nu era veselŭ, póte din causă că era gelosŭ de Vasile, séŭ că nu prea era mulțămitŭ de convorbirea ce avusese în bordeiŭ cu pădurarulŭ seŭ . . . .

Vom afla de ce, maĭ pe urmă.

Să spunemŭ în scurtŭ, că vânătórea se fini destulŭ de

curêndŭ, Eĭ se reîntórseră însărcinațĭ fiă-care de câte un iepurașŭ. Când pădurarulŭ voi să se despartă de dînșiĭ ca să apuce spre bordeiŭ, cuconașulŭ i porunci să păstreze pentru sine iepurele ce ducea în spete.

Bĕtrânulŭ lŭ primi și mulțămi, nu însă fără o clătinătură de capŭ fórte semnificătóre. Elŭ își luă apoĭ ḑiua bună de la cuconașu, dădu o strânsătură de mână luĭ Vasile și dispăru curêndŭ pre cărărușa bordeiuluĭ, care șărpuia printre arboriĭ uscațĭ maĭ de totŭ.

— Ce-țĭ spunea féta luĭ Eliseŭ, măĭ Vasile, când aĭ rĕmasŭ cu dînsa afară, întrebă cuconașulŭ tocmaĭ apró-pe de casă.

— Nimica; mi-a datŭ numaĭ nisce burueni de doftoriĭ pentru mămuca.

— Ți-a datŭ buruenĭ de doftoriĭ pentru mămucă-ta ?

— Așĭa.

— Aide, aĭ! ia séma bine, măĭ, să nu dea naiba să fiă în alt-felŭ . . . că ḑĕŭ! . .

— Ecătă-le, cuconașule, décă nu mĕ creḑĭ. . Și i le arétă în sînŭ.

Cuconașulŭ încreți din sprîncene și-șĭ supsă buza inferióră.

Cândŭ eraŭ aprópe de pórta curțeĭ, Vasile se trezi, óre-cumŭ din distragerile séle, la amintirea acelora ce-lŭ așteptaŭ după repășirea praguluĭ porțeĭ.

— Cuconașule, ḑice elŭ, vĕtafulŭ mĕ învinovățesce că v'așŭ fi furatŭ unŭ galbenŭ, și eŭ, ḑĕŭ . . .

— Da, da, da! da! făcu răpede cuconașulŭ, mi-a peritŭ unŭ galbenŭ, cine intră în camera mea? numaĭ tu. — Tu déră trebue să sciĭ ce s'a făcutŭ galbenulŭ meŭ.

— D'apoĭ bine, cuconașule, sĕraculŭ de mine, ḑĕŭ nu sciŭ . . . n'amŭ vĕḑutŭ.

— Tâlharulŭ jură și fură! nu sciŭ ce sciĭ, ce nu sciĭ: asta nu mĕ privesce pre mine ci pre vĕtafulŭ; mie mi s'a furatŭ unŭ galbenŭ, vĕtafulŭ are să mi-lŭ găséscă orĭ de la cine va sci!

In momentulŭ acesta intraŭ pre pórtă. Vasile strînse dinţiĭ şi pumniĭ, dér tăcu.

Acele de care se temea băétulŭ, se întâmplară. Vĕtafulŭ dăduse sémă boeruluĭ de cercetarea sa şi acela, în urmarea cereriĭ luĭ, i dădu învoire, pentru cea maĭ de pre urmă dată, să întrebuinţeze orĭ-ce mizlocŭ în aflarea culpaşuluĭ.

In lipsa luĭ Vasile, elŭ cercetase în particularŭ pre fiă-care servŭ, sclavŭ séŭ libru, darŭ numaĭ de formă, căcĭ elŭ se jura, cum i venia la gură, că Vasile-ĭ furulŭ.

Indată, déră ce lŭ vĕḑu intrândŭ pre pórtă, eşindu de sub şura sub care ameninţasă pre servitorĭ cu bătăile, ca să mărturiséscă adevĕrulŭ, elŭ i făcu semnŭ să vină la dînsulŭ.

Vasile tremură de grózá, vĕḑêndŭ în ce locŭ lŭ chiamă, dér trebuia să asculte; decĭ câtŭ putu maĭ încetŭ se duse după dînsulŭ, intră apoĭ într'unŭ grajdŭ de nuele lipite şi acoperitŭ cu stufŭ. Vĕtafulŭ închise uşa după dînsulŭ cu linişte aşîa de mare precâtŭ cela-l-altŭ tremura.

Se reîncepu în fine cercetarea.

Vĕtafulŭ luă maĭ ântêiŭ unŭ tonŭ câtŭ putu maĭ blândŭ şi-ĭ repetă întrebările de diminéţă. Băiétulŭ lŭ încredinţă şi astă dată că nu-ĭ elu furulŭ. Atuncĭ vĕtafulŭ trase biciulŭ din brâŭ şi cu o căutătură cruntă i porunci, cu sarcasmurile cele maĭ infame, să mărturiséscă séŭ de nu-lŭ face elŭ să mărturiséscă şi de nevoiă, după ce-lŭ va bate de-ĭ va face spetele vinete ca porumbrelele.

Nicĭ cu ameninţările nu putu a-lŭ îndemna să se inculpeze.

Acésta vĕḑêndŭ Şetrarulŭ, eşi din grajdŭ şi încuiă uşa după dênsulŭ. Vasile-şĭ simţi genuchiĭ slăbindu-ĭ de totŭ şi se vĕḑu nevoitŭ a se lăsa josŭ. O paliditate grozavă se 'ntinsese asupra frunḑeĭ acesteĭ fragede, care d'abia luase unŭ locuşorŭ în una din ramurile cele maĭ ne-

fericite d'ale arboruluĭ omenireĭ; ochiĭ seĭ roșĭ arŭ fi avutŭ nevoiă de lacrimĭ, dér vaĭ! elŭ de multŭ nu puté plânge... Nu se simția maĭ multŭ nicĭ pre sine, nu maĭ puté nicĭ cugeta... totulŭ era abisŭ în juru-ĭ; sufletulŭ sĕŭ jăcé în delirŭ grozavŭ, mutŭ de disperanță.

Multŭ, multŭ timpŭ arŭ fi rĕmasŭ în starea acésta, décă nu l'arŭ fi trezitŭ re'nturnarea călăuluĭ sĕŭ, a vĕtafuluĭ, carele acum era însoțitŭ încă de doĭ.

Vasile vĕḑêndu-lŭ se opinti să se ridice, déră presința acelorŭ două persóne nouĕ lŭ îngrozise așĭa de tare, încât slăbi cu desĕvêrșire și recăḑu fără de cunoscință.

Aceste două persóne care avură atâta putere asupra luĭ, eraŭ doĭ feciorĭ boierescĭ, creature d'ale vĕtafuluĭ și care lŭ serviaŭ nu numaĭ în tóte furăturile, déră încă și în esecuțiĭ. Când Șetrarulŭ avé să bată pre vr'unŭ locuitorŭ, pentru că și-a prășitŭ maĭ ântêiŭ popușoiĭ sĕĭ în locŭ să prășéscă pre aĭ luĭ, atuncĭ unulŭ din aceștĭ doĭ ținé pre mojiculŭ de țĕranŭ de capŭ și cela-l-altŭ de picióre, iéră acesta, în timpurĭ mĕsurate lŭ lovia împutându-ĭ fapta.

Totŭ așĭa se urma și când pedepsia vr'unŭ sclavŭ.

Lesne déră se póte înțelege de ce Vasile se îngrozi așĭa de tare vĕḑêndu-ĭ.

Dér vĕtafulŭ era deprinsŭ cu amețirĭ de aste; esperiența lŭ învĕțase și cum să le lecuéscă.

Elú făcu numaĭ semnŭ cu capulŭ unuia din ceĭ doĭ și preste câte-va minute acela adusese o cofă cu apă și uda pre amețitŭ, carele puținŭ câte puținŭ îșĭ reveni înr sine. O! de arŭ fi muritŭ maĭ bine, căcĭ!..

D'abia începuse a recunósce pre ceĭ ce-lŭ așteptaŭ să învie, și vĕtafulŭ, cu biciulŭ în mână, i re'noi porunca să spună ce-a făcutŭ cu galbenulŭ?

Déră băiétulŭ nu maĭ respunse nimica, ci d'odată se sculă cu o putere estraordinară și stătu dreptŭ în picióre, mĕsurândŭ unulŭ după altulŭ pre tustreĭ calăiĭ sĕĭ.

Vĕtafulŭ dete îndărătŭ cu unŭ pasŭ.

Ceĭ doĭ lŭ întrebaŭ din ochĭ, ce trebue să facă. Dér Vasile slăbi iérășĭ și se rezemă de esle.

— Te 'nțorțănescĭ încă, mojicule! făcu în fine Șetrarulŭ, nu rěspundĭ ce-aĭ făcutŭ galbenulŭ cuconașuluĭ?

— Dă-mĭ bună pace! Ț'amŭ maĭ spusŭ de miĭ de orĭ că n'amŭ vědutŭ nicĭ unŭ galbenŭ!...

— Te-oĭ învěța eŭ, tâlharule, să spuĭ minciunĭ încă și să rěspundĭ așia!... luați-lŭ, măĭ....

— Să nu dé dracu să vě apropiațĭ că n'oiŭ eși nicĭ eŭ viŭ d'aicea, dér nicĭ voĭ nu vě ducețĭ teferĭ.

Vătafulŭ scrâșnia din dințĭ audindu-lŭ și porunci de a doua óră feciorilorŭ să-lŭ culce la pămêntŭ. Aceștia esitară o clipă, déră, sigurĭ de biruință, ca uniĭ ce eraŭ doĭ pre unulŭ, se aruncară asupra luĭ.

Dér acesta redămatŭ cu spetele de păretele grajduluĭ căuta cu privirile ceva cu care să se pótă apěra de dênșiĭ, déră nevědêndŭ nimica se servi cu pumniĭ sěĭ pre carĭ-ĭ învêrtia așia de răpede, încât ceĭ doĭ se traseră puținŭ îndĕrătŭ. Vătafulŭ însă poruncia din tóte puterile, în picióre de pre unŭ pătucénŭ dintr'unŭ unghierŭ d'ale grajduluĭ, ca să-lŭ pună josŭ, mortŭ séŭ viŭ.

Feciorii se ărțăluiră érășĭ câte-va minute, dér eĭ era doĭ pre unulŭ, dreptŭ care nu târdiŭ Vasile slăbi, și eĭ isbutiră alŭ trânti josŭ, nu fără ca unulŭ din eĭ să fiă nevoitŭ a spăla și a-șĭ curăți sângele ce-ĭ clocotia din nasŭ, în urmarea unuĭ pumnŭ voĭnicŭ ce băiĕtulŭ i-lŭ aplicase.

Atuncĭ sări vătafulŭ și cu înjurăturile cele maĭ mârșave lŭ lovi.

Băiĕtulŭ se încolăcia ca șérpele, déră în turbarea sa nu puté nicĭ țipa, nicĭ plânge, nicĭ înjura... După câte-va minute Șetrarulŭ nemulțămitŭ cu tăcerea sěrmanuluĭ pedepsitŭ, socoti că nu-lŭ dóre de nu țipă, de aceea porunci feciorului ce-lŭ ținé de capŭ, să-ĭ dé ițariĭ în josŭ. Acela se aședă pre capulŭ luĭ ca să nu pótă a se scula și cu mânile îndeplini porunca. Atuncĭ vătafulŭ cu surîsulŭ pre buze, se ridică pre vêrfulŭ degetelorŭ și din tóte puterile aplică pre trupulŭ nudŭ alŭ *frateluĭ sěŭ* (căcĭ mĭ

pare, iubite lectorule, că-ĭ e frate) i aplică, ḑicŭ, maĭ multŭ de 20 de loviturĭ, înjurându-lŭ și ḑicêndu-ĭ să mărturiséscă c'a furatŭ galbenulŭ.

Vasile însă era atâtŭ de împetritŭ și de turbatŭ încât d'abia maĭ respira, și departe d'a cere îndurare, elŭ se svêrcolea în deșertŭ, ca să pótă scăpa din cleștele calăilorŭ sĕĭ...

Pravoslavniculŭ vĕtafŭ urma înainte!... Trupulŭ sĕrmanuluĭ sclavŭ se făcuse dungatŭ și negru de loviturile din care țîșnia unŭ sânge vênĕtŭ...... Déră cu tóte aceste elŭ tot nu se 'ndupleca a se învinovăți; era așia de istovitŭ încât acuma nu maĭ făcé nicĭ o împotrivire, însă nicĭ puté articula vr'unŭ cuvêntŭ și sângele curgé mereŭ!...

Veni érășĭ ocasiunea ca vĕtafulŭ să-șĭ întrebuințeze medicamentulŭ sĕŭ favoritŭ : elŭ puse să se ude petecĭ și să le aplece pre vênĕtăĭ, carĭ despăréŭ amesuratŭ numaĭ ca să fiă înlocuite de altele nouĕ, căcĭ Șetrarulŭ, din când în când, i maĭ numĕra câte-va loviturĭ, neputêndŭ pune frêŭ pravoslavniceĭ séle *compătimirĭ!!*.... Insă Vasile, pentru a doua óră în o singură ḑi, rĕmasă făr' de cunoscință.

Șetrarulŭ lŭ pipăi la peptŭ și, ca esperimentatŭ într'aceste, nu se înșelă, ḑicêndŭ feciorilorŭ, că nu-ĭ nemica.

Elŭ eși apoĭ și se duse să vestéscă boieruluĭ, că nu putuse face nemica încă, déră lŭ făcu părtașŭ speranțeĭ séle și boerulŭ cunoscea valórea cuvintelorŭ vĕtafuluĭ : că în curêndŭ țiganulŭ va spune dreptŭ.

In timpulŭ acesta feciorii ceĭ doĭ, érășĭ se siliaŭ, prin diferite mijlóce, să dismețéscă pre Vasile.

După câte-va pătrare elŭ se trezi. Nimenĭ însă nu maĭ era cu dênsulŭ și grajdulŭ era închisŭ bine pre din afară. Vaĭ! cât crescusă de tare ascuțitura durerilorŭ luĭ fisicescĭ și morale!..

— Aleŭ! ḑise elŭ, într'unŭ târḑiŭ, de ce m'amŭ maĭ trezitŭ?... de ce D-ḑeŭ nu s'a înduratŭ să mĕ deslege în fine de férele viețeĭ mele?... de ce?... Dér ah! ce ḑicŭ?

adăogi elŭ apoĭ, déră mama mea? biéta mea mamă . . . singură! . . . ah! nu! . . . nu! . .

Şi nu maĭ putu continua de slăbiciune. Elŭ se sili apoĭ să se ridice, ca să cerce de nu va puté gasi vr'unŭ locŭ pre unde să se pótă evada, dér îndată, pre lîngă o vóce lăuntrică ce i se păru că-lŭ îngrozesce să nu facă unŭ aşia pasŭ, recădu din noŭ sub ghimpiĭ durerilorŭ ce-ĭ înţepenise totŭ trupulŭ.

Slăbiciunea crescu maĭ multŭ încă prin aceste lupte lăuntrice morale şi, după câte-va óre de crunte suspinărĭ, elŭ plecă capulŭ pre o bârnă de la esle, închise pleópele şi . . . ceva ca somnulŭ i îngreuiă privirea, de şi nu era somnŭ, ci numaĭ unŭ efectŭ d'ale suferinţelorŭ luĭ . . . Dér nu te grăbi, iubite cetitorule, a socoti pre Vasile în numĕrulŭ celorŭ odihniţĭ, nu, căcĭ elŭ ca totŭ celŭ nefericitŭ, e cruţatŭ de mórtea, care preferă o jertfă maĭ fericită! . . .

Când déră, elŭ se trezi, din buĭmăcéla aceea, prima ideiă ce se înfăţişă minţeĭ séle, fu mamă-sa bolnavă, lipsită de orĭ-ce ajutorŭ, fără de nimenĭ, care să-ĭ dé măcarŭ o ulcică de apă . . .

Cât se uşură sĕrmanulŭ când putu în fine şterge câte-va lacrimĭ, ce nouraŭ pre palida-ĭ féţă! . . Oh! făcé elŭ ştergêndu-le, de ce D-ḑeŭ n'a făcutŭ pre toţĭ ómeniĭ bunĭ? . . de ce elŭ n'a datŭ, ca totŭ omulŭ sĕ-şĭ iubéscă pre mama luĭ ca mine? póte că acuma mi s'arŭ asculta rugăminţile şi aşĭ căpăta învoirea de a merge să îngrijescŭ şi eŭ d'a mea, care-ĭ în braţele morţeĭ! . . .

In prada durerilorŭ, elŭ nu gândia decâtŭ la mizloculŭ prin care arŭ puté să maĭ revédă pre maică-sa. Vaĭ! elŭ nu puté presupune câte maĭ avé încă de suferitŭ!..

Suna clopotulŭ de la biserica satuluĭ, vestindŭ credincioşilorŭ ora vesperilorŭ (vecernieĭ) când se deschise uşa grajduluĭ şi se rearĕtă vĕtafulŭ.

Astă dată elŭ nu avé biciulŭ cu sine, însă de abia închise uşa după elŭ şi ea se redeschise dândŭ trecere unuia din ceĭ doĭ feciorĭ.

— Poftimŭ, cucóne, ḑisă acesta, dândŭ vĕtafuluĭ nisce ferăriĭ; alŭ cărorŭ zîngănitŭ fu ca unŭ fulgerŭ pentru Vasile.

Șatrarulŭ le luă și le depuse pre pătucénulŭ cunoscutŭ, apoĭ apropiindu-se de prisonierŭ:

— Eĭ, ḑise elŭ, ce maĭ gândescĭ? ți-aĭ luatŭ de sémă? vreĭ să-mĭ spuĭ ce aĭ făcutŭ galbenulŭ?..

Respunsulŭ băiétuluĭ fu o privire dedemnósă ce-ĭ trimisă și care balanță o clipă asprimea luĭ.

— Lasă, déră, că te voĭ învĕța eŭ să spuĭ. De o camŭ dată aĭ să rĕmâĭ la închisóre, până ce veĭ mărturisi adevĕrulŭ . . . apoĭ . .

Și se întrerupse pentru a și esplica unŭ A! . . rocŭ și prelungitŭ ce Vasile scósă, auḑindu-lŭ rostindu-ĭ sentința osândeĭ séle.

Așĭa-ĭ omulŭ: în mizloculŭ uneĭ nenorocirĭ, i se pare că nu se póte să fiă nópte maĭ întunecósă de cât acea ce lŭ încunjóră, i se pare că pre cerulŭ sĕŭ nu maĭ lucesce nicĭ o stelă cât de mică, déră când nenorocirea, fără a se mări, adese îșĭ schimbă numaĭ fasa, elŭ suspină îndată după cele trecute, pre care o clipă maĭ nainte le găsia așĭa de grozave. Acum elŭ vrea să se persuadeze că era maĭ favorabilă posițiuuea ântêe, că prin desimea cea maĭ mare a norilorŭ refleta încă pre fruntea sa cea încrețită, o raḑă dulce de speranță divină. Speranța e în parte elementulŭ sufletuluĭ omenescŭ, și nu e omŭ care când ḑice că i s'a stinsŭ speranța,să nu audă o voce secretă și bine făcĕtóre care-ĭ șoptesce neîncetatŭ până ce móre:

Aștéptă! aștéptă!!

Vasile era omŭ, măcarŭ că mumă-sa era țigancă. O clipă maĭ nainte elŭ se văicăra că nu va maĭ puté vedé pre mamă-sa și acuma înlemnesce auḑindŭ totŭ acésta de la vĕtafu, ca și când posițiunea de adinéore era maĭ favorabilă.

Acum cu desevărșire i se păru că s'a stinsŭ orĭ ce

speranţă şi cugetarea acésta, care ca unŭ fulgerŭ brăsdă imaginaţiunea sa, i înghiăţă, totŭ sângele din vine.

Vĕtafuluĭ însă i rîdeaŭ ochiĭ părêndu-i-se că asediulŭ acesta din urmă are să isbutéscă maĭ răpede decât orĭ-care, dar care nu fu mirarea sa, când după câte-va secunde numaĭ de ezitaţiune, elŭ rĕspunse cu linişte mare, că boeriĭ ca ceĭ ce se dicŭ stăpâniĭ luĭ, potŭ să-lŭ ţină şi până i va putredi ciolanele, déră că elŭ nu scia ce galbenŭ i se cere. Acum se păru că nu maĭ rămăsese nicĭ unŭ mizlocŭ de întrebuinţatŭ pentru ca să mărturiséscă.

Vĕtafulŭ însă maĭ şcia multe.

Elŭ începu, ca în multe rândurĭ, cerimonia cea barbară, cea diavoléscă a încornăreĭ unuĭ omŭ, făcutŭ după tipulŭ şi asemănarea luĭ D-deŭ! a încornăreĭ unuĭ omŭ de către fraţiĭ sĕĭ şi încă de aceĭ carĭ se dicŭ Pravoslavnicĭ!!! . . . .

Vĕdêndŭ zadarnice orĭ-ce stăruinţĭ, vĕtafulŭ făcu unŭ semnŭ feciorului.

Acesta se apropiă de Vasile, care zăcé întinsŭ, şi-ĭ legă, fără ca să întâmpine împotrivire, mânile la spete, în timpŭ ce Şătrarulŭ aducea de pre pătucénŭ unŭ cercŭ de fierŭ, care se închidea cu lacătŭ şi din carele se rădicaŭ în drépta şi în stânga alte douĕ fere în formă de córne.

Elŭ deschise cerculŭ, înjurândŭ, lŭ încolătăci după gâtulŭ băiétuluĭ, lŭ reînchisă şi luă cheia.

Acum Vasile, séŭ maĭ bine trupulŭ pentru care muri unŭ D-deŭ-omŭ pe lemnŭ, luase cu deplinire forma pre care, voĭ marilorŭ pămêntuluĭ, voĭ pulberea pulberilorŭ, doriţĭ di şi nópte s'o daţĭ restuluĭ omenireĭ, atâtŭ pre din lăuntru cât şi în esteriorŭ, pentru ca eternŭ să puteţĭ domni asupră-le, pentru ca să vĕ puteţĭ informa drepturĭ de supremaţiă prin diferinţele trupescĭ, căcĭ până astădĭ supremaţia vóstră v'o întăriţĭ numaĭ pre forţa brutală.

Vasile nu dicea nimica, decât ochiĭ sĕĭ, de şi strînşĭ cu totulŭ, înnotaŭ în focŭ de turbare; fruntea sa încre-

ţită posomorîtŭ și crișnirea pumnilorŭ și a dinţilorŭ sěĭ, îndesulŭ demustraŭ ce arŭ fi fostŭ în stare să facă în așĭa ocasiune, de arŭ fi fostŭ în stare să resiste, de arŭ fi avutŭ încă cât de puţină putere.

Incă vĕtafulŭ nu finise de închisŭ cerculŭ córnelorŭ și clopotulŭ despică érășĭ aerurile prin vibraţiunile séle. Șătrarulŭ și feciorulŭ, amêndoĭ se însemnară cu semnulŭ sânteĭ crucĭ, cu semnulŭ unităţeĭ, egalităţeĭ și alŭ frăţieĭ ómenilorŭ!!

Intre aceste se audi bătêndŭ la ușă. Feciorulŭ mérse de deschise celuĭ-l-altŭ feciorŭ, carele aducea din porunca lăsată de vĕtafŭ, o bucată de mămăligă, făcută de cu séră, și într'unŭ cofăelŭ apă pentru Vasile; aceste tóte fură depuse lîngă dînsulŭ și fără a căuta să i se maĭ dea vr'unŭ ajutorŭ, după ce deslegară mânile nefericituluĭ băiétŭ, cu toţĭ eșiră și ușa cea masivă a grajduluĭ se rostogoli după dînșiĭ. Se maĭ audi pocnitura cheieĭ în lacătulŭ ce se încuia, apoĭ tăcerea cea maĭ adîncă se întinse în teribilulŭ locașŭ, unde creștinulŭ sfășiă sufletulŭ și trupulŭ altuĭ *creștinŭ*, proprietate a sa . . .

Așĭa înţelegemŭ noĭ ce va să dică a fi creștinŭ! . . ne sfădimŭ de la formulele religiuneĭ luĭ Hristosŭ, curăţimŭ paharulŭ pre din afară și înghiţimŭ conţinutulŭ oribilŭ; lăsămŭ cele de însemnatŭ: sufletulŭ religieĭ, pentru ca să cădemŭ în mârșăviile cele maĭ uricióse! . . Așĭa înţelegemŭ cele ce a vrutŭ să restabileze Mântuitorulŭ Deŭ cu preţulŭ răstignireĭ séle!

V.

SUPERSTITIUNILE

Sórele pogorându-se după orizonŭ, radele luĭ încununézĕ creștetulŭ munţilorŭ și colorézĕ de purpură și de rubine norașiĭ albĭ și creţĭ ce învĕlézĕ ca un gazŭ occidentulŭ; vêntulŭ abia póte mișca în restimpurĭ câte o frunzișóră douĕ, împrăstiate icĭ și colea prin codri; în tótă natura e o liniste nu sciu cum acablantă și mornă.

Dér cu ivirea aburilorŭ umeḑĭ și recĭ ce plutescŭ preste pădure și pârăiașe, se stînseră maĭ de totŭ și zingăniturile feróse ce echo rostogolise tótă ḑiua prin crierii prăpăstiilorŭ celorŭ maĭ profunde; acum de abia maĭ puté repercuta elŭ câte o lovitură douĕ de ciocanŭ de prin șetre, séŭ câte o nótă perduta din cimpoiașulŭ păstoruluĭ, carele se pogóră de pre munte.

Să mergemŭ acum la corturile sclavilorŭ. Activitatea cea maĭ mare domnesce încă pre acolo; icĭ vedemŭ unŭ ţiganŭ, negru că nóptea, cu pĕrulŭ luciosŭ și în neorînduială, până la brâŭ îngropatŭ în pămêntŭ dinaintea șetreĭ, dăndŭ felurite forme feruluĭ ce se móie sub loviturile în cadenţe dișănţate ale ciocanuluĭ sĕŭ ș'ale altuĭ maĭ mare, cu care bate soţia sa, o femee cu fruntea lață și deschisă, cu ochĭ de focurĭ de și cu féţa négră și cu trupulŭ coperitŭ de rufe din felurite vestminte. Doĭ-treĭ copiĭ, care de care maĭ nudŭ i înconjóră, și adese unulŭ din eĭ îmflă foile și jăresce cărbuniĭ în care tătucă-sĕŭ roșéșce fierulŭ. Dincóce, la alte șetre, ne putemŭ întălni cu lăcătușĭ, érășĭ negri, meșterĭ înţelegĕtorĭ, carĭ nicĭ odată însă n'aŭ fostŭ daţĭ la meșteșugŭ; colo auḑimŭ rosătura ferestrăiașuluĭ, carele mâncă cornulŭ de boŭ ca să-lŭ transformeze în peptenĭ; din colo alţĭ ţiganĭ, uniĭ cu anteree rumpte și cu căciule cărpite, alţiĭ cu fesurĭ roșiĭ și unsuróse și cu cercelŭ la urechiă, cârpescŭ iminiĭ séŭ ciobótele sătenilorŭ, carĭ-ĭ împresóră încă de diminéţă, pre când ţiganele le pregătescŭ mămăliga, cântând în drămbă ariĭ deșănţate și în timpŭ ce în altă parte unŭ cârdŭ de copiĭ micĭ și înrufuiţĭ jócă tănănaoa și ţigănésca la sunetulŭ vióreĭ moșuluĭ Négu și-a cobzeĭ luĭ badea Neicu, carĭ le cântă numaĭ ca să aibă plăcerea de a-ĭ vedé nebunindu-se.

Să ne apropiămŭ maĭ multŭ de șétra unuia din meșteriĭ aceștĭ isteţĭ, fiĭ aĭ natureĭ întru tóte și carĭ fără ca să fiă fostŭ daţĭ la învĕţătură, singurĭ de la sine mulţĭ sunt în stare să imiteze orĭ-ce lucru făcutŭ de ceĭ maĭ bunĭ meșterĭ.

Dovedĭ despre acésta credŭ că vorŭ fi de prisosŭ lectoruluĭ: muzicanţĭ bunĭ, căldărarĭ, ferarĭ, peptĕnarĭ, lăcătuşĭ, plapomarĭ, vĕrsĕtorĭ de clopote, amŭ avutŭ multŭ timpŭ numaĭ pre ţiganĭ, căcĭ strĕiniĭ, după cum se şciă, nu-ĭ decât puţinŭ timpŭ de cândŭ începură sĕ se înmulţéscă între noĭ.

— Ş-apoĭ bine, l'aŭ bătutŭ, ḑicĭ tu, măĭ Tudorică? ḑicea cu unŭ accentŭ găturalŭ, comunŭ naţiuneĭ acesteĭ asiaticeşcĭ, unŭ ferarŭ, carele cu ciocanulŭ pre ilăŭ, rĕmăsese în nelucrare ca şi femeea sa ce-ĭ âmfla foile, se vede pentru ca să asculte acele ce le istorisia unŭ flăcăŭ june şi curatŭ învestmêntatŭ, care fuma şeḑêndŭ turcesce în féţă cu ferarulŭ, carele i adresase întrebările.

— Ba încă rĕŭ, bade Constantine, respunse acesta, luândŭ cu degetulŭ unŭ cărbune şi punêndu-lŭ în pipa sa cea scurtă, din care pufuia ne-încetatŭ, fără ca să scótă multŭ fumŭ, căcĭ era tutunulŭ arsŭ maĭ dinainte.

— D'apoĭ bine de ce?

— Am auḑitŭ astă-ḑĭ pre vĕtafŭ cercetândŭ pre orândariŭ décă nu cumva Vasile a bĕutŭ la dînsulŭ nisce parale ce se prepune că arŭ fi furatŭ de la curte.

— A furatŭ parale, de la curte?.. Aoleŭ! făcură totŭ de-odată ferarulŭ şi soţia sa.

— Dar tare-mĭ pare mie că nu le a furatŭ Vasile, ḑisă érăşĭ flăcăulŭ, scărpinându-se pre capŭ pre sub căciula sa négră, de mielŭ.

— A fi éră vr'o vină, ḑise femeea îmflândŭ foile; apoĭ înturnându-se către bărbatu-sĕŭ.

— Aide dă, bre!

— Ean dă o pilă încóce, fa hăĭ!—şi cătră flăcăŭ:

— D'apoĭ bine, décă n'a fi vinovatŭ bietulŭ băiétŭ, ḑise elŭ, jărîndu şĭ cărbuniĭ cu pléfturulŭ.

— In aşĭa împrejurare va fi chinuitŭ pre sânta dreptate, rĕspunse flăcăulŭ, scuturându-şĭ luléoa de călcâiulŭ ciobotei.

— Lăsaţĭ că vĕ spunŭ eŭ acuma, de-ĭ vinovatŭ orĭ nu! ḑise femeea cu mulţămire.